

la u gotovom

Pojedini broj 4 din.

H I D

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

TARTALOM:

- Kiss Flórián: Vojvodina történetének vázlata
Fodor József: Félelem nélkül (vers)
Völgyi Endre: Vadócok (utirajz)
Fekete Béla: Ibériai problémák
Pálics Miklós: Aratás
Jovan Popović: Délibáb a síkság fölött (vers)
Poór János: Csehszlovákia és a Duna-medence
Lengyel István: Egy emberélet röviden
Vass Béla: Gazdasági szemle
Farkas Ferenc: Hogyan építkezzünk?
Kalmár István: Palesztina
Szántó Árpád: Világszemle

FIGYELŐ:

- Szentimrei József: Kölcsey az író és polgár — Balogh
Edgár: Bujdosó nemzet — (G. M.): A második
ifjúsági világbékekongresszus Newyorkban —
(E. Zs.): Eszperantó-egyesület alakulása Szu-
boticán — (T. L. J.): A szuboticei Magyar
Olvasókör ifjúságának nyári üdülotélepe

SZEMLE:

- Löffler A.: Equatori életkép — K. T.: Lion Feuchtwanger
Vallomás... — (P. M.): A spanyol hadszíntérről jelenti
Ilja Ehrenburg

KRÓNKA

V. ÉVFOLYAM ■ SUBOTICA ■ 1938 SZEPTEMBER ■ 9. SZÁM

A HID előfizetési díja: Jugoszláviában: egy évre 36.—, félévre 20.—, negyedévre 10.— din. Egyes száma ára 4.— din.
Magyarországon: egy évre 5.—, félévre 2.50, negyedévre 1.25 pengő. Egyes szám ára 50 fillér.

Szerkesztői üzenetek

P. G., SUBOTICA. Versei még mindig a régi szinten mozognak, próbálja a jelszavakat művészi szépségekkel élővé tenni.

TÖBBEKNEK. Rajtunk kívül álló okokból nem közölhattük: Bognár M. „A falusi ifjúságról” c. cikkét és Cservenák Pál „Topolai helyzetjelentés”-ét.

Kiadóhivatali hír

Munkatársunknak, LATÁK ISTVÁN-nak az ősz elején jelenik meg sajtó alatt lévő novelláskötete „SZÜRKE NAPOK” címen, kb. 150—160 oldal terjedelemben. A Vajdaság sötét életének egy szakaszába világító könyv címlapját HANGYA BANDI festőművész készítette. A könyvet előfizetni vagy megrendelni óhajtó olvasók forduljanak kiadóhivatalunkhoz, hol előfizetési gyűjtőívet is kaphatnak.

VOJVODINA TÖRTÉNETÉNEK VÁZLATA

1848

(Kilencedik közlemény)

A polgárság második rohama a hűbéri rendszer ellen az 1848 februárjában kitört párisi forradalomban jutott kifejezésre. Ez a forradalom már nem csak Franciaországban, hanem egész Európában rendítette meg a feudalizmus korhadt vázát, mivel nyomában Európa összes államaiban forradalmi felkelések következtek.

Az 1848-as forradalmi felkelések azonban nem azonosak. Különbséget kell tenni azon forrongások között, amelyek a megerősödött polgárság hatalomravágásának a kifejezései — és azon parasztlázadások között, amelyek a rossz termés, kolera-járvány, a feudalizmus immár kibíratatlan nyomására a párisi eseményekben jelt látva, spontán törtek ki.

Az előbbieken a döntő szót a polgárság viszi és a dolgozó osztályokat (ipari munkásság és jobbágyosság) csak eszközül használja fel, — az utóbbiakban polgárságról szó sincs: a felkelések vezetői javarészt a régi rendszer uralkodó osztályaiból kerülnek ki, akiket sok esetben tényleg a jószándék és politikai lelkiismeretesség vezérel ugyan, akikben azonban nincs meg az elhatározó történelmi pillanatban oly elengedhetetlenül szükséges osztály-ösztön, osztály-öntudat.

Az elválasztás azért is fontos, mert csak így magyarázhatjuk meg az 1848-as európai mozgalmak eredményeinek lényeges különbségét. Míg az iparilag fejlett országokban a burzsoázia eléri célját és a közéletben döntő befolyáshoz jut, — addig az agrár-államok javarészeiben a forradalmi vezetők rövidlátása miatt a felkelések véres áldozatok árán sem képesek előbbre vinni a társadalmi fejlődést.

Nem foglalkozhatunk kimerítően az 1848-as magyar forradalom eseményeivel, sem az azt követő szabadságharccal, mivel a témérdek anyagot összefoglalni úgysem lehet. Szabó Ervin írásai és Supka Géza most megjelent könyve ezt a feladatot tökéletesen elvégezték. Itt csak utalhatunk arra, hogy 1848-ban Magyarországon a polgárságnak csak nyomait is alig találjuk, — ez a kevés is fékezni igyekszik a dolgok menetét. Budapesten, az ország ipari és kereskedelmi életének központjában a lakosságnak csak 10%-a iparos. Hogy Magyarországon forradalomra került sor, ez a réteg igazán nem is sokat tehetett. A forradalom Metternich rendszerének embertelen jogrendjében és a már ismertett történelmi tényezőkben leli magyarázatát. Osztályerőként, háttérben a közép-nemesség állott, amely az udvarral szövetséget kötött főnemessé szemben szorgalmazta osztályérdekeit. Miután ezeket biztosították, minden igyekezetüket az erjedés megállítására fordították és csak az udvar ravasz taktikája folytán kerültek 1849-ben ismét a nép oldalára.

Ez a balfogás Vojvodina történetében véres éveket eredményezett. Habár a véres dráma főrendezőjeként a bécsi udvart kell tekinteni, Vojvodina magyar és szerb lakosságának akkori vezetőit is súlyos hiba terheli. Általában tapasztalható volt, hogy Bécs nagyvonalú ravasz diplomáciájával szemben a szerb, magyar és

horvát közélet vezérférfiai nem értek fel. Az olasz, horvát, magyar, szerb, cseh, lengyel és rutén részről jövő támadásokat Bécs példátlan ügyességgel, az elnyomott nemzetiségek egymással való kijátszásával visszaverte, sőt a Bécsben kitört forradalmat is sikerült pár hónap alatt elfojtani és a Habsburg-dinasztia érdekeit ismét érvényre juttatni. — A monarchia összes elnyomott nemzetei a párisi és bécsi forradalomban látták jelét a Metternich rendszerével való leszámolásnak és felkeléseik tényleg Bécs ellen irányultak — csak a mozgalmak élén álló vezetők könnyelmű hiszékenysége folytán jutottak zátonyra.

Az udvari kamarilla ugyanis nem vesztette el lélekjelenlétét: régi módszeréhez, az ígéretésekhez, a képmutatáshoz és az összevesztés piszkos fegyvereihez folyamodott, hogy az abszolutista uralkodási elvet sértetlenül megóvja.

A párisi forradalom lángjaiból felszállt szikrák Vojvodinában először Pancsevón fogtak tüzet. Itt kiverték a császár hivatalnokait a városházáról és nemzetőrséget alapítottak. Zemunban 5000 főnyi fegyveres paraszt-tömeg megakadályozta a császári katonaság bevonulását a városba. A mozgalom, amelynek élén a pesti magyar ifjúsággal szoros barátságban levő szerb ifjúság állt, egyenesen a bécsi udvar ellen irányult. A vezetők azonban elkövették azt a hibát, hogy a szerbek májusi novisadi nemzetgyűlésén felkérték Rajacsics szerb főpapot a mozgalom vezetésére. A Bécs szolgálatában álló főpap csak a tömeg unszolására vállalta el a tisztséget, amit nem sokára el is árult. Már a nemzetgyűlésen kezdték a főpap hívei híresztelni, hogy „a császár elismerte követeléseinket”, habár nyilvánvaló volt, hogy ez a jogelismerés csak csalétek volt, hogy a szerbeket az erősödő magyar forradalom ellen felhasználhassa. A pátriárka most már mint a mozgalom feje utazik Bécsbe, hogy ott a nemzetgyűlés követeléseit ismertesse, az alkalmat azonban arra használja fel, hogy a császárnak a szerbek segítségét, azok tudta nélkül felajánlja.

A forradalom tüzeiben égő fővárosban egyelőre nem tartják fontosnak ezt a segítséget, — egyelőre a magyarokat akarják megbékíteni, hogy az olaszok ellen felhasználhassák őket. A főpap ajánlatára csak szeptemberben, az olasz szabadságharc leverése után térnek vissza, mivel most már a magyarok forradalmát kell elfojtani.

Zemun és Pancsevó példáit rövidesen Vojvodina más városai is követték. A régi rendszer központi szervét, a vármegyét, forradalmi tanácsokkal pótolták, a tiszteket elűzték vagy letartóztatták, a katonaságot nemzetőrséggel cserélték fel. A Tiszavidéken a lázadó szerb parasztság nemcsak a magyar és német főurakat, hanem a szerb nagybirtokosokat is megtámadta és földosztásba fogott. A látszólag nemzetiségi harc társadalmi mozgalommá változott át, melynek vezetői kimondták, hogy minden nemzetiség egyenrangú és minden községben a többség nyelve a hivatalos nyelv. A magyar forradalom hivatalos irányítói, akik a váltáságnélküli földosztást nem nézték jó szemmel, nagy ellenszenvet tápláltak a mozgalommal

szemben, — hiszen közöttük a legradikálisabb forradalmár sem tudta a földosztást minden váltságfizetés nélkül elképzelni. (Kivételt ez alól csak Petőfi és Táncsics Mihály jelentenek, — Kossuth azonban az elsőt „kommunisták gyanús kémjének“, a másodikat pedig „bolondnak“ nyilvánította.) Ezért a magyar forradalmi mozgalmat a tiszavidéki szerb mozgalom ellen fordították és a császári seregekkel együtt, vérszírósággal, akasztással és tömlőccel igyekeztek a földosztást megakadályozni. A forradalom politikai vezetésétől távolálló magyar parasztság természetesen nem tudott a kormány ezen eljárásáról, sőt a szerb vidékeken nyíltan is kimondták (Görgy), hogy „a rácok ellen nem megyünk“, úgy hogy kartácstűzzel kellett őket erre kényszeríteni.

A vojvodinai szerb felkelés vezetése a haladószellemű szerb polgári ifjúság kezéből, mint láttuk, az udvarral paktáló Rajacsics pátriárka kezébe került. A nemzetőrség vezére Sztratimirovics György, személy szerint a Bécs elleni forradalom híve volt ugyan, őt azonban a főpap hívei elejtették, miáltal a történelmileg helyes utat követő irányzat kisebbségben maradt. Rajacsics, az udvar politikáját követve, Jelacsics oldalán a szerb kormány támogatásával nyíltan is a magyarok ellen fordul.

Hogy a szerbeknek ezen új állásfoglalását biztosítsa, az udvar 1848 december 15.-én Vojvodinának önkormányzatot ad, Rajacsicsot pátriárkának, Suplyikac Istvánt pedig vajdának nevezi ki és most már egész erejéig a magyar forradalom leverésére összpontosítja. Így sikerült Bécsnek újra egy jószándékú és nemes célkitűzésű mozgalmat a saját céljaira, a népi szabadság ellen felhasználni.

A 48-as forradalmak ismét bebizonyították, hogy az elnyomott rétegek nem várhatnak megváltást bármilyen jóhiszemű, de ellenkező érdekű társadalmi rétegek részéről. Az elnyomott parasztság, úgy a szerb mint a magyar, csak eszközök voltak a vezető társadalmi rétegek egymásközi érdekharcában, földhöz és szabadsághoz egyik sem jutott. A 48-as mozgalmak sikertelensége tehát nem a parasztságon múlt: azért a történelem előtt a Kossuth, Rajacsics és az általuk képviselt rétegek felelősek.

* * *

A Habsburg-ház politikáját ismerve, mondanunk sem kell, hogy az osztrák seregek bevonulása után Vojvodinában, a felkelés idején kivitt szabadságokat mind visszavonta. A teljesen Bécs zsoldjában álló Rajacsics, Kossuth békeajánlatát visszautasította. Vojvodinában úgy a szerbekre, mint a magyarokra a legsötétebb reakció kora következett el, német hivatalos nyelvvél és osztrák katonasággal. Az önálló szerb Vojvodina címe alatt a szerbek azt kapták jutalmul, amit a magyarok büntetésül: az abszolútizmust. A hirhedt Bach-korszak következik, amelyben a legjobb harcosok is visszavonulnak jobb időkre. Úgy szerb, mint magyar részen belátták a történelmi tévedést és az emigrációban élő Kossuth is most már a dunamenti népek konföderációját (állam-szövetségét) tűzi ki célul.

Kiss Flórián

FÉLELEM NÉLKÜL

Látom az óriások szörnyű harcát,
Mélység és a magasság
Földindító viharban dúlva forrnak,
De a költők dalolnak,
Minden szenvedély tüze messze éget,
De zeng és ragyog az élet.

Ó, világnak magas, roppant szabálya,
Jó és rossz közös csodája,
Dühök, tébolyok gázolnak és ölnek
S kelnek tiszta szerelmek,
A szörnyű mellett a nemes is ott van
S a harc mind magasabban!

Mind magasabban látlak, im, ó, élet,
S mindig több az ígéret,
S kik gyilkolnak és arcodon tapodnak,
Teszik címén a jónak.
Nem mer színében a cudar kiállni,
Törvény kell már, akármi.

Népeket tipró babona és galádság
Arcod ölti, Igazság.
S ki vértanút teremtve sújt a jóra,
Mártírt ír lobogóra:
De hívő, hű harcos, ma jól vigyázz csak
S szemek, kik látva látnak!

Ó, derék, hű sereg, száz büszke társam,
Csak tovább, egyre bátran,
Karral és lenge élivel a tollnak,
Állja, ha dühök tipornak,
Minden igaz most arcot fennt viseljen,
Göggel helytállni merjen.

Helytállni és hinni elszánt-vidáman,
Száll a jó a világban!
Ó, s ha nem: még győzők hős hiténél szebb
Daca a vert reménynek,
S kik maguk érted mitse várva adják,
Emberség és szabadság!

VADÓCOK

A város északkeleti határában mint sötétzöld folyó húzódik az akácfaerdő. Kisebb-nagyobb fák iskolás rendben sorakoznak akár a néma katonák. A tavaszi szél alig borzolja koronájukon a levelet és lent a talajon csak nagyritkán reccsen egy-egy elszáradt galy az északfelé húzó őzek lába alatt. Egyébként csendes ez az erdő, ritkán zeng fel mélyéről a fakopácsolás és nagyon ritkán cseng fel lombjai alatt a kiránduló munkások dala. Az erdő délkeleti csücskén húzódnak a királyhalmi szőlők kis budárházakkal és néhol terrasszal ellátott úrilakkal. A beköszöntött ünnep zaja ide nem hallik: nagy csend honol a tanyavidéken. Csipős böjti szelek szántják végig a tájat, erősen lehül a levegő... a parasztközül sokan téli kabátot, báránybőr kucsmát öltenek.

— Elviszi az egész termést — morfondiroznak magukban a budárok, akiknek lelkükre kötötte a szőlősgazda, hogy jobban vigyázzanak a szőlőre, a virágos fákra, mint tulajdon gyermekük szemevilágára.

Olyan ez a táj, mint a meghunyászkodó ember, aki minden pillanatban attól retteg, hogy ostorral, vagy korbáccsal vágnak végig rajta, vagy megvonják tőle az életető napsugarat. Az útmentén húzódó jegenyék, mint göthös ember csonttá soványodott karjai meredeznek az égnek, hegyükben a gircses-görccsös ágak remegve tartják az elhagyott madárfészkeket, — reménykedve, — hogy visszatér lakója majd, ha errefelé is melegebb idő járja. Lent a mélyben halványszürke sávként nyúlik a nemzetközi autót. Ide-

---

A MULT A JELENÉRT

Táncsics mondja a parasztról: „Ti paraszt testvéreim, semmit se törődjeteK ezen elnevezéssel. Az egész ország számára mi teszünk legtöbbet, mi magyar parasztkok az első, az eredeti ősmagyaroknak az ivadékai vagyunk”. — „Nekünk e földön és földből élnünk kell, itt e földön tehát akkora darabhoz, mennyi éltünk fenntartásához szükséges, természeti jussunk”. — „Valami változásnak kell történnie jobbra vagy balra. Ez az állapot meg fog szünni, vagy ti nemes urak szüntetíteK meg, vagy mi parasztkok, vagy mindketten együtt, de szünnie kell. Mi megtesszük, mit a végső szükség s inség tennünk kényszerít, mert hiszen tudjátok: szükség törvényt bont. Aki erősebb, az fog győzni. Ez a föld a miénk, mi munkáljuk meg és ha ti nem akarjátok az igazságot törvényben kimondani, majd a szükségtől kényszerítve mi fogjuk kikiáltani”. (Népkönyv — Nép szava Isten szava.)

telepített olcsó bosnyák munkások egész tömege dolgozik hangtalanul az úton, amelyen nemsokára külföldi mágnások, dúsgazdag fegyvergyárosok és bankigazgatók káprázatosan felszerelt luksuszautói száguldanak északról délnek és déltől északnak, észrevétlenül maguk mögött hagyva az alföldi sárgunyhókat, jámbor lakóikkal, akik talán még soha sem mozdultak ki környezetükből és talán nem is fogják soha megismerni az emberibb emberi életet. Nem fogják megtudni, hogy ezen a termő rónaságon kívül van más világ, vannak nagyvárosok telitűzdelve füstötökádó kéménykolosszusokkal, fényes fürdőhelyek, ahol nem izzadnak az emberek, hanem csak azzal törődnek, hogy milyen ruhát vegyenek magukra. Ki tud a szeméből olvasni a parasztnak, amikor a tovarobogó autót nézi, vagy a napfénytől összezsugorodott szemeit az égre emeli, ahol az utasszállító repülőgép berreg?

Az emberi érzelmek ezerfélék és kifürkészhetetlenek.

Ott, ahol a nemzetközi autótűt a község északnyugati határát érinti és erős kanyarulatban délfelé elfordul; egy nagy szőlőgazdaságon él Torma János. Budár. Eppen olyan jelentéktelen ember, mint megannyi embertársa, akik a hajnalhasadtától vakulásig dolgoznak, túrják a töldet, a mésztől megkérgesedett kezükkel permeteznek, csakhogy éljenek, hogy megkeressék a mindennapi kenyeret. Pedig bőven terem ez a vidék, amerre a szem ellát, buzatáblák és szőlőkertek vannak. Szinte beláthatatlan a termőföld és a legkevesebb annak jut, aki a legtöbbet dolgozik, pedig amennyi kell, a föld magától is megteremné talán. De Torma Jánosnak nincs erről tudomása. Ő nem tudja, hogy a világháború óta nagyot változott a világ, hogy ma már a dolgozók is többet követelnek, ahol öntudatosak. Hasonszőrű tormajánosok másutt bátrabak és gerincesebbek, többet olvasnak, jobban kinyitják szemüket és amikor sarkukra állanak, megadják nekük is azt, amit megérdemelnek. De az alföldi nép nagyon jámbor fajta, sokkal többet túr mint az istállóban agyonkefált, csutakolt, becézett jószág. És az undorító öleb, amely ma az egyke mellett és az egyse helyébe családtagnak avanszált.

Alig múlt negyven esztendő, de már háta görnyedt, arcán ezer redő, tenyere ripacsos, s ami igazi énjéből maradt: csak hangja érces. De már két oktávval lejjebb csendül, mint évekkkel ezelőtt, amikor még reményekkel telt élet állott előtte. Amikor megszólal, szinte hallani véljük nagyapját, aki szintén itt élt ezen a tájon, de sokkal nagyobb életkedvvel, örömmel és reménykedéssel. Abban az időben még énekeltek a lányok s legények. Nemcsak mikor táncba mentek, hanem a mezőn, munkaközben, kora hajnaltól késő estig szólt a dal. Aratáskor, kukorica fosztáskor, szüretkor, nagymosáskor: a keresztelőn és a lakodalmon.

— Hajh! — azóta sokat változott a világ . . .

A beláthatatlan réteken csak a békák halotti zenéje hallik s alkonyatkor a sürgönypózna misztikus zsongása. Kiülnek ilyenkor

az eresz alá, elmerengve hallgatják ezt a bús zenét és némák, szomorúak.

De legjobb, amikor a beteg nem tudja mit jelent a láz, mit a nyugalom. Csendesen, némán dolgozhat kint a szőlőben, a tanyán, a szatóföldön.

Ott dolgoznak hajnalhasadtától vakulásig, a karókat tűzdelik, fákat nyesik, ösvényt javítanak, meszet áztatnak, kékkövet kevernek, permeteznek és őrzik a termést: jobban, mint tulajdon gyermekük szemévilágát.

* * *

Húsvét első napján jártunk kint a szőlőben. Méla, húsvéti csendben robogott a kocsí a királyhalmi szőlősdombok felé a pompásan kiaszfaltozott nemzetközi autóúton. Az út mentén kilométernyi hosszúságban ünneplőbe öltözött földmunkások, lányok, asszonyok és játszadozó gyermekek bámulták a két ficáncoló lovat és a tovarobogó kocsit. Üres, semmitmondó tekintettel kísérték utunkat és némán megsüvegeltek bennünket. Annyi alázatosság és kisébbrendűség volt ebben a köszönésben, hogy szinte rosszul esett elfogadni. Mintha egy csorda mellett hajtottunk volna el s a barmok bánatos barna-fekete szeme szegeződött volna ránk. Az emberszegély elkísért bennünket egészen a királyhalmi szőlők határáig és egész úton az a kérdés kínozott: miért állanak ezek így az útszélen és miért süvegelnek meg bennünket? A tekintet, a bánatos szemek mélységét megtestesült vádként éreztem magamra tornyosulni s ebben a tépelődésben lélegzetvisszafojtva vártam, hogy az emberszegélynek végeszakadjon, néma fasorként elmaradjanak mögöttünk és a szabad rétről áradó nyirkos levegőt felszívassam. Felszabadultam, bár szívem mélyén újabb súllyal nehezedett meg életem terhe és a jövő színei még fakóbbá váltak.

A sivár rét végén, a nemzetközi autóút kanyarulatánál kinyitott előttünk a kapu és pillanatok alatt beálltunk a gazdaság udvarába. Torma János hajadonfőtt állott a kocsí mellett, kissé odább felesége és körülötte három apró gyermeke. Kórusban az anyával együtt „kezitcsókolom“-ot köszönnek. Zavartan szálltam le a kocsiról és iparkodtam hangos visszaköszönéssel honorálni azt a meghunnyászkodó alázatosságot, amelyben ismeretlenül engem is részesítettek. A gyermekekhez léptem és könnyed hangon beszélni akartam hozzájuk de . . . mint a vadócok . . . szétrebbentek. Kétségbeesetten rohantak anyjuk köténye mögé. Kilencéves kislány, hétéves kislány és a legkisebb ötéves kislány. Kérdően néztem az anyára, aki zavarában lesütötte szemét, kezeivel a gyermekek fejét szorongatta. Ahogy így rájuk néztem egy új „Laokon-csoport“ szobormű képének víziója alakult ki előttem. A modern, zürzavaros idők minden átka óriáskígyóként fonódott a bárgyú család köré, de az egykori Laokon kétségbeesésében is kemény tekintete most megalkuvó, mindenbe belenyugvó, bánatos asszonyi tekintet. A tavaszi szél meg-meglengette a kisgyermekek ruhács-

káit, kezeikkel dermedten szorongatták anyjuk ruháját. Arcukról egy fáradt, szenvedett nép fájdalma tükröződött.

— Miért félnek annyira a gyermekek? — kérdeztem az anyától.

— Hát . . . szálláson nevelkedtek, ott kint a barmok között; és már ott is ha kabátos embert láttak, a kukoricásba menekültek. Úgy elvadultak ezek . . .

— Járnak iskolába?

— Nem jár egyik se. Kértem én már a tanító urat, hogy vegye föl őket, de nem akarta. Azt mondta: úgyis sokan vannak már a rongyosok az iskolában. Nem vesződik velük. Meg az iskola is kicsi: ezt mondta tavaly is, meg most is. Én mindig azzal biztatom a férjem-uramat, hogy majd gyüvőre. Talán majd sikerül. De meg ha nem: hisz én se tudok írni, nekem se hiányzik nagyon. Ők se fogják érezni hiányát . . .

Ahogy így beszélt, elmerengett, mintha a messzeségben fel-támadó vígasztalást keresne. A gyermekek csendben hallgattak, tágranyílt szemeiket anyjukra meresztették, de olyan tanácstalanul, semmitmondóan, mintha nem is hallanák, hogy most óróluk van szó. Ebben a csodálatos gyermeki szemben milyen furcsa, fordított képe lehet a világnak, amelytől annyira idegenkednek, félnek. A legnagyobb leány már kilenc éves, de ugyanolyan félénk és tudatlan, mint az ötéves. És ez a vadság, riadás mind távolabb sodorja őket az élettől, az emberektől, a természetes fejlődéstől, mert azok, akiknek egyedüli kötelességük lenne ez: megfeledeztek róluk. Talán ép ebben az időben száz és ezer kilométerekre távol dőre konferenciák folynak, másutt örömrivalgás vagy halálhörgés hallik, — és itt egyre süpped a talaj, csendesedik a rónaság és új, fiatal lakószói, mint a láthatár tövén húzódo akácerdő madarai, ijedten szétrebbennek, ha ember közeledik.

A nap már lehanyatlott, amikor ismét kocsira ültünk és ki-robotgtunk a szőlőgazdaság udvarából. A rozsdavörös fény bevonta a nyugati égboltot és a vadzöld rét mocsaraiból felzendült a békák esti harsonája.

Völgyi Endre

IBÉRIAI PROBLÉMÁK

Százötven év óta reng a föld Hispániában. Az ibériai félsziget délövi hegy-völgye, a biscajai öböl öntözte rokotalan, ősi baszk föld, a spanyol Levante, a Sierrák vad görgetegei, a grandok kastélyai körül a történelmi kertek, Castilia, Navarra, Katalonia — másfélszázad óta egyetlen vérző aréna. Spanyolország a jó Cid-vitéznek, a csattogó castagnetteknek, koldúsoknak, telivér bikáknak, picadoroknak, dohánygyári, elveszejtő szemü szép Carmeneknek, hidalgóknak és anarhistáknak hírhedt hazája. Multjából idefénylik a mórok építészete, Cordoba és mesés kincsű arab könyvtárak emléke, tudós zsidó orvosok bölcsessége, a félkarú Cervantes búsképű lovagja, Goya és El Greco színei; tegnapjából ide

feketéllik Torquemada és az isten kutyáinak, (domini canes) a dominikánusoknak sötét sivatag uralma, Izabella és Ferdinánd autódaféinak kormos máglyatüze, a nagy ármádia és a Pireneusok népének, a nyomor álmódzóinak egész újkori történelme, 1808-tól, az aranjujezi napoktól az estramadurái napokig, IV. Károlytól az ebrói áttörésig.

Százötven év óta reng a föld az Atlanti-óceán és a Földközi tenger között széles, lenyúló híd-országban, híd ez az ország Európa nyugata és Afrika homokja között, híd Páris fénye és Afrika napja között. Híd-föld áthidalhatatlan tátongó társadalmi szakadékokkal, osztályerők pokoli ellentétéivel, melyen belül gonoszul és konokul csillogó neveket szitkok és szennyek árja üzött századokon át mindhiába, szakadár pártok fegyelmetlenül hadai harcoltak a sötéten ragyogó nemzeti történelem vércsatornáiban, mérenylők és holt lelkek kiégett katlana volt ez a függő híd bús évszázadokon keresztül.

És jött egy nap és ez a föld csodákat látott.

Nem kút vizében foszforeszkáló égi tüneményt, pásztorlányka szerelmes mennyei vízióját; itt egy nép sohanemlátott csodát művelt önmagából.

Spanyolország, Európa roppant félszigetének végső nyulványa, ez a Délfok, kiesett a történelemből; nem geográfiai adottságainál fogva, mert e tekintetben éppenséggel nagy szerepre hivatott; hanem uralkodó osztályainak, a föld legtunyább, legostobább és legögösebb, papi falanxjaival körülbástyázott nemessége miatt, amely templomos, máglyás középkorból, az inkvizíció napjaitól a mai napig őrizte feudális osztályhelyzetét, az országot és népét pedig történelmi kuriózumként bebalzsamozta e feudális, anakronisztikus távlatokba. A nép ökörként élt és sokszor, de hiába lázadozott, akár az állat. Egészen a mese hihetlenségéig ért itt a ragyogás és a nyomor, túl romantizmuson, képzeleten felüli mélységben és magasságban, el egészen az antiszociális állam megvalósult utópiájáig. Maga a túlélő középkor volt ez, elfeledett ország, a történelmi fejlődés elfelejtette ezt a földet és más utakon kereste Európa jövőjét. A nemesség itt 1930-ig olyan sötét hatalom volt és hatalmával úgy állt a láthatáron, hogy az érlelő nap legkisebb sugara sem hatolt le a földre.

Egy községi választáson, 1931 tavaszán, a nép a köztársaságot választotta államformájául; százötven évig mégsem hiába rengelt a föld, voltak lappangó erők, amelyek eljuttatták a nép vérébe a felvilágosultság magvait. A köztársaság kezdett Európa lenni; de előbb volt Primo de Rivera, börtön, marokkói hadjárat, inkvizíció a szabad gondolat ellen, börtön és újra börtön; azután a monarchia alatt példátlanul állóan a köztársaság megalakulása; a köztársaságot tudósok, orvosok, ügyvédek, filozófusok kormányozták; a köztársaság gyenge volt és a rémült reakció eltolta helyéből a filozófusok kormányát; a nép visszahozta őket, mert földet osztottak, betűt terjesztettek; a nép rombolta a templomokat és üldözte a papokat,

akik nem tanították meg őket a betüvetésre, hogy ne tanulják meg az írott gondolatot, hogy ne lássák Európa fényeit, eszméit, demokráciáját. Amikor pedig a köztársaság demokráciája már átfogta a nép törzsét és életes nedveivel emelni kezdte az országot, akkor elkövetkezett 1936 július 18-ika.

Ezen a napon indultak meg Marokkóból a hazaáruló tisztek vezetésével Madrid felé a mórok és kabilok, akik azóta is ölik a spanyol népet, a körmenetek és szentképek rajongó népét. A spanyol nép milliónyi páriája, higanybányák csákányosai, andaluziai parasztok, katolikus baszkok, barcelonai munkások, Carmenek és Micaélák egyszerre ocsúdtak-ébredtek és percek alatt robbantották fel a köztársaság védelmében — örök időkre szóló szilajsággal és szenvedéllyel, — a rabságot, a spanyol hűbéri állam fenyegető kísértetét. Pusztá kézzel rohamozta meg a nép mindenütt a torlásokot, a laktanyákat, a halált, mert inkább meghalni voltak készek, mintsem élni a hazaáruló, lotyó „nemzetiek” klerikális-feudális hazátlan bitang országában, a hullaspekulánsok és karrierista tábornokok bérgyilkos bandájában, pusztá kézzel rohantak tehát és védelmezték életüket, függetlenségüket, szabadságukat a kivívott szabadságot, emberségüket.

Soha ilyen tüzet, ilyen lángolást, ilyen harcot nem látott a vén világ. Századok erjedő, elfojtott mustja forrta ki magát a nép haláltmegvető bátorságában, amikor emberi életet ígérő, iskolákat nyitó, agrárreformot hozó, földosztó köztársaság védelmére, Isten nevében és a népfelség nevében pajzsul a tulajdon csupasz mellét szegezte szembe a nép a fasizmus spanyol csibészeinek fegyvereivel.

Olyan korban élünk, amikor örültek tartanak kényszerzubonyban népmilliókat. Az örület vonzó és varázslatos és mint a vadak mágusa primitívvül és bűvölően transzba meríti a homályba üzött agyakat, elszabadult koboldok kábítanak és földrésznünk, e züllött és bomlott prostituált, ajult kéjjel dől nászba a tőkésrend hibbant s már gyógyíthatatlan zürzavarban szenvedő végső védvárával, a fasizmussal, az örülettel, amelyben nincs rendszer. Ha régebben kevés észszerűség kormányozta a világot, ma a világ nagy részét háborodott agyak kergetik, lavinaszerűen, egy mindent elsőprő kataklizma felé. A spanyol nép megálljt parancsolt, mert élni akar, hiszen most lépett csak be a nemzetélet előcsarnokába, megállt a vártán és úgy állja a harcot a mocsári lidércce, századunk e bűzhödtt szellemi termékével, a fasizmussal és a nemzeti szocializmus stricijeivel szemben, mint soha senki még! Ezek mind mártírok, ezek a spanyolok, akik meghalnak; értünk hálnak meg, hogy mi ne legyünk rothadó televénye a fasizmus szolgarendjének. Ezért hát ismerjétek meg az igazságot.

Egész Európában Spanyolország vezetett az írástudatlanság terén, a népnek több mint fele nem tudott írni-olvasni; 40.000 pap és szerzetes gondoskodott róla, hogy a spanyol népnevelés a legelmaradottabb legyen Európa nemzetei között. A százmillió font vagyonnal rendelkező Egyház, a földbirtokos nemesség és a

hadsereg szövetségese, a legnagyobb irányító hatalom volt az ország közgazdaságát, polgári életét, politikáját illetően is. Az Egyház volt az állam legnagyobb kapitalista vállalata. Totálisan uralkodott az államélet fölött. A lakosság egy százaléka tartotta birtokban az egész földterületnek felét, míg a népesség negyven százaléka teljesen Földnélküli Jánosokból állott. A megművelhető 45 millió hektár földből csupán 17 millió hektárt vettek művelés alá (ennyire volt szüksége a nemességnek), ebből hét és félmillió volt a nagybirtokos magánosok kezén, 38 báró, márki, gróf és herceg félmillió hektár föld fölött volt korlátlan úr. Így érthetővé válik, hogy a földkérdés megoldása volt a köztársasági kormány munkatervének első sarkalatos pontja. Érthető, hogy Alba herceg és Romanones grófok kékvérű társai a felkelő hadsereg oldalán ágálnak a fasizmus diadaláért, mert ez biztosítja tovább is uralmukat a spanyol földön. A középkori hűbéri országrendet akarják fenntartani egy dicsstelen hadsereg zászlótlán fegyvereinek oltalma alatt.

Spanyolország katonai ereje és szervezete — hasonlóan a földbirtokrendszerhez — anarhikus volt. Hétszáz tábornok unta a köztársaság szabad levegőjét 1931 után, 21.000 tisztje volt a hadseregnek, minden tisztre hat közlegény jutott a puccs kitörése idején. A köztársaság első feladatai közé tartozott, hogy a monarchia eme súlyos, haszontalan, ragyogóan élösködő terhétől megszabadítsa a népet. A nyugdíjazott tisztek természetesen együtt mentek később a mórokkal, az idegenlégió söpredékével, olasz pilótákkal, rászedett olasz parasztyerekekkel Madrid ellen. A spanyol hadsereg majdnem teljes egészében zsoldos katonaságból állott, ezek a zsoldosok, a nép verejtékén hizott katonák, szövetkeztek a fasiszta bérencek bandájával, hogy kiirtsák apáik testvéreit, gyermekeit a földről és a torlaszokon zászlók alatt álló munkáslányok mellét szuronnal hasítsák fel.

Velük ment a csendőrség, a civilgárda, a karlisták és a falangisták és ellenük az egész spanyol nép.

A nép ebben a korszerűtlen, korcs, feudális, csökevényes és csökönnyös országban európai mérték szerint ázsiai nyomorban, tudatlanságban és rákényszerített lustaságban élt. Imádkozott és átkozódott; forradalmat szítozott, de forradalma szertelen volt, rendszertelen, minden megmozdulása földrengésszerű, szenvedélyes, mint az ámokfutó menekülése, utána tespedésbe merülés és még sötétebb elnyomatás, nyomor és börtön jött.

Spanyolországban nem fejlődött ki a burzsoázia, a nagypolgárság, sem a középpolgárság, amely a kapitalista termelőrend legfontosabb pillére és hordozója; a fejlődés menetének bizonyos törvényszerű foka és letéteményese egy nagy korszak művelődésének és a polgárosodás folyamatának, a tudományok meghatározója és irányadója a vele azonosult időben. Spanyolországban nem lévén középpolgárság, az európai fejlődés irányvonalát meghatározó tényező, az állam természetszerűen elmaradt a népek országútján. A kapitalizmus hajnalán Spanyolország kereskedelmét

és iparát a félsziget akkori hódító népe, a mohamedán mórok és az ott letelepült igen magas kultúrájú keleti zsidóság tartotta a kezében, fejlettség tekintetében ez a kereskedelem a történelmi újkort megelőző évtizedekben vezetett Európa piacain. A mórok és zsidók kiűzése után gazdátlaná vált a virágzó kereskedelem, a gazdagságot a spanyol bárkáktól az angol gályák vették át. Spanyolország „úri” ország volt, a világ leghitványabb, legbourbonosabb, legkékvérűbb nemessége élt itt a legmagasabb szférákban, levegőtlenységben, gyökértelenségben, hazátlanságban, ez a gögös, buta, kényúri arisztokrácia töltötte be a spanyol földet. Az ő kezében élt tetszhalálhoz hasonló életet ez az állam, amely a századok folyamán mind mélyebbre süllyedt, harmadrangú ország volt, Európa mappáján szintelen folt. Holott az ország földjén óriási területek álltak megműveletlenül, bányái kihasználatlanul, kohói fűtetlenül, hajói üresen, mezőgazdasági tekintetben a leggazdagabb országgá lehetett volna fejleszteni, szénbányái, higánya, arzén és vasérclevei a legnagyobb ipari állam lehetőségeit rejtik magukban. Ide azonban legfeljebb, ha a kalmárkodó angol tőke került és nyitott tárnákat a föld belseje felé, hogy a spanyol nép földjén gazdagodjék. (Az angol érdekltségű bányák játszá ma is a főszerepet az angol kormány spanyol-politikájában és osztályérdekből Franco kormányát segíti Chamberlain kormánya, tudván, hogy a köztársaság nemzeti vagyonként a nép tulajdonába juttatja a spanyol hegyek kincseit).

A spanyol nemesség azonban felelőtlenül élt és pusztulni hagyta a föld értékeit; kékvérűségének nem volt szüksége bányára. E földön papok uralkodtak, donok, márkik.

A nép hívón és bután, szentül és hitetlenül élt, anarhisták és csodatévő búcsújáró helyek között verejtékezett és tombolt az arénákban. Az aréna — ez az övé volt, nemes bikák és nemes hölgyek között ülhetett és üvölthetett a porond felé, — ez volt a népe, mint az ópium a kínai kulié, hogy eszméletlenül hajtsa fejét igába s hogy szórakozzék és buja öröm lepje meg álmában. Olyan ez mint a totem a tasmániainak, fétis és narkotikum, bűvölet és kábulat, szurrogátum, amely minden hiányzót helyettesít; primitívül hat, de hatékony s oly módszer, amely pótolhatatlan s mindig előidézhető alluviális mély ösztönökből, olyan, mint a fasizmus mákonya az olasz paraszt számára, hogy a tűzijáték komédiája elhallgattassa, olyan mint a hülyülésig hevített és politikai eszközül alkalmazott antiszemizmus homokja az európai ember szemében, hogy szórakozzék és hallgasson, lelje örömét az antiszemizmusban, ebben a narkózisban és szuggesztióban, mely primitívtségében alatta marad a tasmániai totemnek is és mint narkózis nem éri el a spanyol bikavadal tudományos dóziszát. Mindez arra való, hogy a valóság könyörtelen igazáról elhárítsa a figyelmet.

Ha a szem felnyílik a valóságra, földindulás jár a nyomában, mint a spanyol nép szabadságharca mutatja példaként és fenyegetően, Európa értékhamisító sipistái felé.

Fekete Béla

ARATÁS

„Bort, búzát, békességet . . .“

Szaklapok, napilapok, polgárok, parasztok egybehangzóan megállapítják, hogy az idén rekordtermés volt. Mennyiség, minőség egykép elsőrangú. Ennek közvetlen eredménye a búza, liszt, kenyér áresése, a drágaság csökkenése. Mert az életnek ez a megolcsóbodása országunk, de különösen Vojvodina lakósága 85%-nak létérdeke volt és a tavaszi és nyáreleji drágulást mindenki keservesen megérezte. Ezekután azt hihetnénk, hogy a megkönnyebbülés általános és tartós változásként áll be. Azonban az az ankét, amit a HID tizenhárom falu és község határában terjesztői és olvasói segítségével lefolytatott, a valóságnak sokak által ismert, de ritkán ismertetett oldalát mutatja be.

Az adatok tárgyilagossága minden kétséget kizár, mert nem fölületes szemlélők, az arató-ünnepségek romantikájától megszédült rádió-hallgatók. Hanem földmunkások szedték, állították össze és küldték be őket. Azok, akiknél a bibliai véres verejték eleven valóság, akiknél az orvosi jelentések az elvégzett munka után 8, 10, 12 kg-os súlyvesztéssel állapítanak meg.

I.

„Vagyok olyan legény mint te,
vágok olyan rendet mint te.“

Modern szellemben épült munkásvédelmi törvényhozásunk a földmunkásságot nagyjából mostoha gyerekként kezeli, ami nem csoda, hisz róla, de nélküle döntöttek amikor ezek a törvények készültek. Mégis a meglevő kereteken belül lehetőség nyílik arra, hogy a szervezetten föllépő érdekeltek maguknak jobb föltételeket biztosítsanak. A paritásos bizottságokra gondolunk, amelyek 1936-ban eredményesen működtek. Idén az anketált községekben nem működtek, vagy csak papíron álltak fenn:

„Amikor kidobolták a megállapított munkabéreket, utána harmadnapra ugyanők doboltatták vissza, hogy nem jogerős ez a megegyezés . . . és azt mondták, fogjon mindenki munkát, ahogy megbir egyezni . . . (B. Petrovoszelo).“

„A paritásos bizottságok működése itt nálunk a munkások részére számba se jöhet, mert még azt a minimális bért sem adják meg a munkaadók, amit a paritásos bizottság megállapított . . . az ok pedig az, hogy nálunk munkás szervezet nem áll fenn“. (Feketics).

Ennek a következménye — az egyéni megegyezés — azután mindenütt leszoritotta a keresetet 11, 12-ik részre

„1937-ben az aratás ment a 11-ik körösztért, és 1938-ban a 12-ik körösztért. Pedig Szaján magyar község, fajnézés nincs, de szervezet sincsen“. (Szaján).

és föltámadt sokhelyütt a hübér rendszerből átvett robot illetve ajándékmunka:

„Ott ahol 6 lánc búzát vagy hetet kapott egy kaszás, ezért köteles volt a részarató behordani, elcsépelni és még amennyi muharja volt a munkaadónak, lekaszálni robotban...”. (Mali Igyos).

Cséplésnél hasonló volt a helyzet:

„A cséplésnél a munkások 4⁰/₁₀-ot kaptak, ebben bent volt még talán az anyós is, mert 21'5 részre lett osztva, míg ez az osztás két év előtt 17 rész volt, mert tulajdonképpen ennyi munkás van egy gépnél. Most azonban gépész, etető, szemhordó, mind a munkások részéből jussolt. Úgy hogy hiába van rekord termés, a munkások zsakja nem telt meg”. (St. Moravica).

Egyedül Ada kivétel. Ezt írják:

„Az 1938-as évi cséplésnél elővigyázatosabbak voltunk, mint tavaly. A fősulyt nem a gépészekkel való meg egyezésre, hanem a munkásság megszervezésére fordítottuk és elhatároztuk, hogy a paritásos bizottság határozata alapján 3'50, 4'50 százalékért fogunk dolgozni elejétől végig. És mégis, ennek ellenére részben 3 és 4 százalékért, részben alku nélkül indultak munkába... Az alku nélküli indulás azért történt, mert minden gépgazda vállalta, hogy ha csak egy is megadja a 3'50—4'50 százalékot, akkor ő is annyit fizet. Persze arra spekuláltak, hogy ha a munkások egyszer megindultak, majd csak nem követelnek... De nem így történt. Egy gépnél, ahol a legtöbb és legkitartóbb szervezett munkás volt, nem akartak a megállapított béren alul megindulni. És a gépgazda kénytelen volt a követeléseknek engedni. Erre természetesen a többiek is követelték a 3'50—4'50 százalékos munkarészt úgyhogy a tárgyalások folyamán egy kollektív szerződés jött létre, amely a fenti munkadíj mellett biztosította a reggel 4-től este 8-ig terjedő állandó munkaidőt is. ... A paritásos bizottság az egyezkedésnél igen csak a munkaadók javára döntött, mert ők hároman voltak, míg a munkások részéről csak ketten és így úgy szavazták le a munkásokat, ahogy akarták. De azután a munkások és megbízottaik új határozatokat hoztak és amellelt tartottak ki...”. (Ada).

Ez persze csak kivételes eset. A vojvodinai földmunkásság nagyjából szervezetlen és a kenyérharcra felkészületlen.

II.

„Szabó Áron megy a rétre,
vele megy a felesége”.

A női munka aratáskor a marokszedés, cséplésnél az etetés. Mennyi festmény, fénykép hálás témája ez. Napi 15—17, sok helyütt több órai hajlongás, kötözés stb. a rekkenő melegben a férfimunkás bérének 50—60 %-ért (fél részért) és ebből kell még fizetni a gyereket, aki a kötelet teregeti. (Ezt a valóságot azonban a filmekben, szemgyönyörködtető képeken nem látjuk).

„Érdemes megjegyezni, hogy a legtöbb férfimunkás azt állítja, hogy még két egészrészért sem csinálná meg a félrészes munkát az iszonyatos por miatt” (Nova Crnja).

A munkaidő, dacára annak, hogy a legtöbb faluban volt munkanélküli, mindenütt hosszabb mint tavaly és „látomtól vakulásig” terjedt. Kivétel itt talán csak Ada és N. Crnja, ahol tavaly reggel 3-tól este 10-ig csépeltek, míg az idén csak reggel 4-től este 8-ig, három félóra pihenővel az étkezésre.

III.

Rövidrefogva ilyen képet kaptunk az aratás-cséplési bér- és mmunkaviszonyokról. Mindent összevetve egy ember átlagos keresete, ha aratott és csépelte is 10—15 métermázsa, buza, 10—15 kg liszt, $\frac{1}{2}$ —1 kg zsir volt. A legtöbb helyen több mint tavaly, mert a termés is jobb volt. De hogy ez a több nem elég, azt látjuk, ha a fentieket átszámítjuk dinárra. Amikor kiténik, hogy a kereset 1.800—2.000— din. körül mozog. A tavalyihoz viszonyított ár-emelkedés pedig 30 %-ot tesz ki. Nem szabad elfelednünk, hogy Vojvodina 400.000-nyi földmunkásának a nyári aratás, cséplés fő jövedelmi forrása és ebből kell élniök családjukkal egész éven át. Ők maguk így ítélik meg a helyzetet:

„Így minálunk sajnós a jó kereset mellett is a barna kenyér járja, mert a sok munka után bizony elég sokba került az élelem, úgy-hogy mire elvégeztük, majdnem megint üresen maradt a tarisznya”. (B. Topola).

A sötét jövőt ilyennek látja Vojvodina népének zöme :

„ . . . avval végződött nálunk a legnagyobb munkaszegzon, hogy egy öttagú családnál februárban nem lesz megint kenyér, de a ruha is elszakad a 7—8 heti munkában és nincs miből venni”. (Szrbobran).

* * *

Csoda-e ezek után, hogy az ország éléskamrája lakosságának soraiban arat a tbc., hogy az átlagos életkor esik és nő a ragályos megbetegedések arányszáma? A bekövetkező tél és a bontakozó gazdasági válság Vojvodina népét új megpróbáltatások elé állítják és a dúsan termelt fehér cipó százezreknek megint csak elérhetetlen álma marad.

Pálics Miklós

JOVAN POPOVIĆ:

DÉLIBÁB A SÍKSÁG FÖLÖTT

Emelt orrmányú elefántok most a mocsár fölé emelkedő gyarak
a sík véres hátát mesgyék szelik át.

Nem vagyok egyedül.
Érzem a gyarak körüli kunyhók lehelletét
érezem földanyánk bús nyöszörgését
arcom perzseli a napszámos-barak forró párája.

Bennem sikongatnak most a sápadt-ványadt kölykök
Mint közülük-való
nyurga-vidáman
beléjük-olvadtan, magamban hordva őket
lépdelek

lépdelek

kinyújtom tenyerem a sík álma felé:
szerelem, szépség, bőség városai felé
kánaáni mezők mesegazdagsága felé...
Izzadt gúnyák
foltozott jaklik, tarka réklik
kék blúzok, cickötők között
lobogó gatyák, tivár-öltönyök között
lépdelek
a közös menet ritmusában
a Délibáb elé.

Sikságom álma meg fogsz valósulni
Nem, te nem vagy ámitás
nem vagy kinzott rabok illuziója
nem vagy szürke életek hazug fátyolkendője.

Ime, én már érintelek reszkető ujjammal
ime, hordozunk már alkotó kezeink csúcsán
Mi építünk téged, mi, fény, mi, nap vágói
Mi utolérünk szép Délibáb
ha lábom sohasem is érinti talajod.

Fordította: Lőrinc Péter

CSEHSZLOVÁKIA ÉS A DUNA-MEDENCE

Ma Csehszlovákia Európa szive. És ez a sziv nagyon izgatottan és rendetlenül dobog, benne zakatol és kattog Európa békéje és jövője. Ma mindnyájan ott érezzük Európát, az ujságot Csehszlovákiára nyitjuk ki, a térképen azt keressük s megnyugodva látjuk: ott van, még ott van. Legnyitottabb, legfájdóbb sebe ez most talán annyi sebtől vérző földrészünknek. És ma Csehszlovákia Európa lelkiismerete is, mert ott dől el sorsa nemcsak egy kis demokrata köztársaságnak, hanem az egész nyugati demokráciának. És most, amikor szivbeli, lelkiismereti kérdés az állásfoglalás, kárörvendő és vészajtósló megállapítások helyett nézzük mi volt s mi ma ez a kis ország, amit keleti Svájcnak álmodtak vala megalkotói.

A mai csehszlovák kultúra az európai kultúra legmélyébe gyökerezik. Par excellence európai kultúra ez. Prága évszázados keresztpontja az európai szellemiségnek, egyeteme Középeurópa Sorbonne-ja. Nyugat minden szép és nagy tanulságát kapja és adja Európa mostohagyermekének a dunai népeknek. Huszitái hordozzák az új igét Lengyel- és Magyarhonban, igét visznek és idegen földön is fegyverre kelnek értük. A XV. századbeli felkelésekben és Dózsa seregében is együtt véreznek jobbágysorsba világosságot hozó, felszabadító gondolatokért.

Ugyanakkor esett a Habsburgok kezébe, évszázados rabságba és meddő renitenskedésbe, mint Magyarország, de belső önállóságát, nyelvbe, népbe gyökerezett, századok adta kulturáját elvenni nem tudták. Felkeléseit idegen zsoldosokkal törték le, mint a magyarokét, várait megülték, földjét megszarolták, jómagát zsoldosként más nemzetiségek ellen vitték és mégis óvta, őrizte évszázados hagyományait. Vén egyeteme ápolta, Hradzsinja mint egy lovagvár óvta kincsét, egy európai kulturzsengét: keleti Svájcot.

1848 éppen olyan viharos reménységekkel köszöntött rá, mint a többi kis dunai nemzetiségekre és éppen úgy becsapták, kifosztották. Egymást rabolták meg a monarchia szerencsétlen nemzetiségei a Habsburg-politika ügyes taktikájából. Cseh zsoldosok védték 1848-ban a monarchia sötét hatalmát a magyarok ellen, 1867-ben pedig a „kiegyezés” idején magyar ellenálláson múltott a csehek autonómiája. És újra passzív ellenállásba, absztencionizmusba süllyed a nemzetiség élete. Szomorú játékszerek a nemzetiségek a Duna-völgyében, akiket bekötött szemmel egymás orgyilkosaiul lehet felhasználni. Cseheket magyarok ellen és fordítva. A Duna-medence szomorú kis népei évtizedes egymásra uszításban acsarkodva nézik egymást ma is és tehetetlen dühben emésztik önmagukat. Mert Csehszlovákiát éppoly kevéssé, mint bármelyik kis sorstársát a Duna mellett, nem lehet függetleníteni a Duna mellett, nem lehet függetleníteni a Duna-medencétől, az összekötő nagy áldott folyótól, Keleteurópa termékenyítő Nilusától. Csakhogy a Dunakonföderáció koncepciója még kis, idétlen gyermek, bölcsőjében fojtotta meg a hegemonia kérdése. Mert ami nem tudott a monarchiával elrohadni: az a hegemonia lidérce, ez kisért, zülleszt és dögleszt minden életrevaló gondolatot a Duna mellett.

A Duna-medence nemzeti összevisszaságának, ennek az „ethnográfiai nyersanyagának” egy része a cseh demokrata köztársaság kohójába került. Szlovákokat, a testvérnépet, németeket, a félelmetes szomszéd trójai falovát, magyarokat, ruthéneket, oroszokat, lengyeleket kovácsolt össze a csehszlovák alkotmány. Az az alkotmány, amely olyan szépen és büszkén hirdeti: az államhatalom egyetlen forrása a nép. A jövő hónapban lesz húszesztendő az állam és ez az alkotmány, amely előkészítő iskolája lehetne a konföderációnak. Hiszen alkotói is ezen az úton haladtak, évszázadok versengései és nemzetiségi villongásai üllepedtek le egy időre ebben a kísérletben. Masaryk pacifista, humanista, európeér szelleme hatja át a kis államot. A tudós, európai kulturájú öreg, aki 60–70 éves korában csinálta meg főművét ebben az államban, befelé és kifelé is ugyanaz keleten, mint Briand nyugaton, őszintén és becsületesen, fentartás nélkül pacifista. És nagy kulturája mellett teljesen népi gyökerű, akárcsak követője és utódja Benes. A csehszlovák állameszme és alkotmány, túl a letagadhatatlan pillanatnyi cseh túlsulyon, egyenes vonalában fekszik a Duna-konföderáció koncepciójának. Ha torzan is, de kicsillan ebből az elképzelésből a keleti Svájc távoli álma.

Ósi dunai átok nyilvánul meg abban, hogy most megint farkasszemet néznek ebben a kis államban a nemzetiségek? Vagy megint szemüket bekötve egymás ellen uszítja őket valakinek gonosz kedve? Kiegyenlíthetetlen különbségekről, nemzetiségi, kisebbségi autonómiákról, önkormányzatokról hallunk. Ezekben a kívánalmakban most is csak a régi receptet látjuk: a nemzetiségek, a Duna-medence kis népeinek egymás ellen uszítását. A kisebbségi autonómia, a szlovák, német, magyar önkormányzat örve alatt nagyhatalmi álmok, imperialisztikus célok jelennek. Kinek kell első-sorban a nemzetiségek önkormányzata? A revízió gondolata, az autonómia kérdése, a kisebbségek önkormányzata mind a germán fasizmus malmára hajtja a vizet. Ma nem a szudéta-németeknek, nem a magyaroknak, nem a szlovákoknak kell az autonómia első-sorban, hanem a fasizmusnak van rá szüksége. A csehszlovák államegység szétzülesztésére jó ez s arra, hogy a duna-medencei khaosz még nagyobb legyen.

Nem a kis Csehszlovákiáról, nem egy-két nemzetiség önállóságáról, sokkal nagyobb, általánosabb, messzebrenéző dolgról van szó. Ma mindennél fontosabb egy korlát a nemzetiségeket elsöprő germán „Drang nach Osten”-nel szemben. Ennek a korlátnak multja van, élő, reális szükségéből nőtt ez ki, a Duna-medence tradícionális önvédelme ez. A cseh nemzetiségi harc annak idején nem monarhiaellenesnek, hanem germánellenesnek indult, Masaryk azt bizonyítja az Antantnak, hogy az önálló csehszlovák állam a legjobb védelem a pángermánizmus ellen. A cseh szociál-demokrácia a keleti Svájc föderatív koncepcióját tartva szem előtt még 1917-ben sem monarhiaellenes, csak a germán szellem előretörése aggasztja,

És nem véletlen az sem, hogy az új államban a szlovák-magyar kulturközeledés, amit annyit szorgalmaztak, a közös germán veszély elleni védekezésből indult ki. Ezekből a korai kezdetekből is a fenti perspektívák nyíltak: germán és bármilyen imperializmus és hegemonia ellen: Dunakonföderáció, keleti Svájc.

Akárhogy nézzük: a csehszlovák állam nemzetiségi kaleidoszkópján keresztül és az egész duna-medencei „etnográfiai nyersanyagból” csak egy keleti Svájc eszméje, duna-medencei együttműködés, kiszélesített kisantant koncepciója biztató. A kisantant maga valamikor a régi statust visszakövetelő, a monarhikus hegemoniát magyarra váltó revizionizmus ellen irányult. S hogy a kisantant pozitív európai, azaz duna-medencei programmal fellépessen, ennek a negatív, védekező álláspontnak kell először eltűnnie. Kis területiális éhségeken túl az egész Dunamedence integritását kell ma védeni. Ha ez a politikai koncepció csak egy kicsit korábban hatott volna, ha a szerencsétlen kis Ausztria is bekapcsolódhatott volna, ha a dunamedencei kiegyenlítődés koncepciójának egy kis járható útja lett volna, Ausztria sorsa és ma Csehszlovákia sorsa másképp alakul.

Mert most a monarchia imperializmusa helyett a germán invázió fenyegeti a monarchia szétszakadt részeit. A szudétánémetség a faszizmus előretolt trójai falova. Valamikor a monarchia eszköze a parírozás volt, a nemzetiségeket egymás ellen kijátszó egyensúlyozás. A germán imperializmus is ezzel kezd most, de nem áll meg ennél, legázolja majd a nemzetiségeket, gazdaságilag és politikailag gyarmattá süllyeszti a Dunamedence népeit. Most már az egyetlen keleti modus vivendi-ről van szó: föderatív demokratikus berendezkedésről. Az imperializmus ellen egyetlen ellenszer most már nem a kis autonómiák, amelyeket kénye-kedve szerit uszít és használ fel egymás ellen a germán kolosszus, hanem egységes dunai politika, amely életerősen védekezik minden legázolás ellen. Úgy kellene most minden kis dunai népnek Csehszlovákia államegységét védeni, akárcsak a saját bőrét. Amit Runciman csinál, az a germán kolosszus elől az akadályok eltakarítása, amire nemcsak a Duna-medence, de a nyugateurópai demokrácia is ráfizethet. A csehszlovák államegység ma a demokrácia védelme és ez minden kis dunamelléki állam elsőrangú érdeke. Hogy a dunamelléki népek ne örök egymás elleni negativumokban, hanem végre pozitív programmal védjék meg egy szélesebb átfogó keretben, nemcsak saját, nemzeti békéjüket és kulturájukat, hanem egész Európa békéjét és kulturáját. Minden nemzetiségnek, a magyarságnak is ezt az álláspontot kellene magáévá tenni és utópikus területiális megoldások helyett most egzisztenciájának egyetlen igaz biztosítékát, Európa békéjét és demokráciáját védeni. És azt, amiről soha nem mondhatnak le a Dunamedence népei: a dunai konföderáció gondolatát.

Ma Csehszlovákia Európa szive.

EGY EMBERÉLET RÖVIDEN

Húsz éves vagyok. Apám meghalt a háborúban, anyám még hét éves koromban ismeretlen helyre távozott és azóta nem hallottam hírt felőle. Egy „jószívú” pékmester vett magához. Négy elemít és három ipariskolát jártam. A négy elemiben megtanultam imádkozni és gyűlölni az embertársamat, a három ipariskolában pedig a csibészséget és gazemberséget. Sok szenvedésem mentem keresztül. Mostohám nagyon rosszul bánt velem. 12 éves koromban már munkába fogott. Három éven át borzasztó munkát végeztem. Naponta öt méter kenyeret kellett széthordanom a hátamon. Reggel korántól késő estig. Nagyon sokszor egész éjjelen át dolgoztam, helyettesítve egy segédet. És mi volt a fizetés? Megvertek, meg-rugdostak, tapostak rajtam a földön és mikor egyszer elszöktem játszani és arra a kérdésre, hogy hogy mertem elmenni játszani, azt feleltem: „hát maga is játszott gyerekkorában”, mostohám irtózatosan elvert és leköpködött, ami nagyon fájt és míg élek emlékezetes marad.

Nevelőapámnak most már van két háza, de még mindig nincsen megelégedve. 15 éves voltam, mikor elmentem szobafestőtanoncnak. 18 éves voltam mikor fölszabadultam és most két éves segéd vagyok, de a két év alatt legalább 14 hónapot voltam munka nélkül. Voltam Novisadon, Beográdban és Suboticán. Most itthon vagyok. Egy éve van, hogy megismerkedtem a munkásmozgalommal és hála jóbarátaimnak és a Hidnak, eléggé jól előrehaladtam már a tanulásban és most már nemcsak vevője, hanem terjesztője is vagyok a lapnak. Tanulok és tanítok másokat. Igaz, sok gúnyt kell eltűrniük. Tudom magamról, hogy az emberek milyen nehezen értik meg az újat, mert én is, mikor még egészen kezdő voltam, őszintén mondván, szorgalmasan vettem a Hidat, de el nem olvastam egyet se, hanem csak úgy, szokásból vettem, mert nagyon jó barátom árulta és resteltem neki megmondani, hogy ne hozzon. Hanem csak akkor, mikor egy kicsit öntudatra kezdtem ébredni, vettem a kezembe és akkor tudtam értékelni. Megtanultam azt, amit még nem volt alkalmam megtanulni, szeretni embertársaimat és harcolni értük és az igazságért. Nem akarok több lenni, mint közkatona abban a harcban, amely az emberiség jobb életéért, a békéért és haladásért folyik.

Lengyel István, St. Bečej

GAZDASÁGI SZEMLE

A világ 16 legfontosabb államában a félévi kereskedelmi mérleg három kivételével passzívával zárult. A kivételes államok a következők: az Amerikai Egyesült Államok a tavalyi 131 millió dollár passziva helyett az idén 631 millió dollár aktívát mutatnak ki. Kanada 111 millió aktívája 59 millióra csökkent és Csehszlovákia, amely a tavalyi 174 millió aktíváját az idén 1026 millióra emelte.

Jugoszlávia külkereskedelmében Anglia a második helyen áll és az egyetlen állam, amellyel szemben külkereskedelmünk az év

első felében aktív volt (68.6 millió dinár). Kivitelünk 94%-át Anglia vette át. A nyugati hatalmak, de különösen Anglia nagy érdeklődést tanúsít a dunamenti és balkáni államok iránt. Komoly kölcsönöket nyújt, vásárlásokat eszközöl stb. Hogy Angliát első-sorban politikai és nem gazdasági szükségszerűség bírta egy ilyen fordulatra, ez világos. Anglia külpolitikájában az úgynevezett egyensúly-politikát folytatja. Olaszország és Németország mind-nagyobb gazdasági és ezzel politikai befolyását a Balkánon jó szemmel nem nézhette. Németország expanziós törekvéseinek első állomása a Balkán volt, de Anglia interveniál. Tőlünk fát, cemen-tet, kukoricát, baromfit, tojást vásárol, Olyan cikkek ezek, amiket máshol is megkaphatna. Viszont bányaterméket nem vásárol, da-cára annak, hogy bányáiparunkban hatalmas érdeklődései vannak. (Most emelték pl. fel a Trepča Mines Ltd. alaptőkéjét 800 ezer fontról 1,525.000 fontra). A balkáni államok egyelőre tartózkodóak, mert attól tartanak, hogy éppen a politikai okok miatt Anglia ér-deklődése nem lesz tartós. Anglia vásárlóképessége óriási és ha állandó piacot biztosítana a Balkán-államoknak, úgy politikai mint gazdasági függetlenségük megvédéséért sokat tehetne.

Tavaly még a buzakereskedelem rendkívül kedvező feltételek mellett folyt. 1936-ban a buzakészlet a kanadai és U. S. A.-beli nagy szárazság következtében a minimumra csökkent, 1937-ben már a szükséges átmeneti készlet sem volt meg. Az átmeneti készlet, amely szezon végén, júliusban normális körülmények kö-zött 700.000 vagon, 1937-ben csak 320.000 vagon volt, viszont az eddigi becslések szerint 1939 júliusában 1,810.000 vagon lesz. Ezzel feltétlenül egy új agrárválság veszi kezdetét, amely sokkal mélyebb és tartósabb lesz, mint egyesek hiszik. Az U. S. A.-ban és Kanadában időnként katasztrófális szárazság uralkodik és ez néha 3—4 évig is eltart. A szárazság az U. S. A.-ban tavaly és Kanadában az idén megszűnt és ebben a két országban is rekord-termés volt. Az egyes buza-termelő országok buzafeleslege az 1938/39 évre a következő:

U. S. A., Kanada és Argentina	2,000.000 vagon
Ausztrália	275.000 "
Szovjetunió	100.000 "
Dunamenti és balkáni államok	160.000 "
A többi kisebb állam együtt	68.000 "

A fenti államok eladásra szánt buzafeleslege tehát 2,600.000 vagon, viszont a búzát vásárló országok szükséglete 1,500.000 va-gon. A felesleg 1,100.000 vagon és ha ehhez hozzáadjuk az 1938 júliusában fennálló átmeneti 610.000 vagont, a világ buzafölöslege 1,810.000 vagon lesz. Ilyen hatalmas készletre a közgazdászok már régen nem emlékeznek. Érdekes felsorolni azokat az átmeneti készleteket, amely felett a világpiac 1927-től 1938-ig rendelkezik:

1927-ben	460.000 vagon	1933-ban	1,700.000 vagon
1930-ban	1,360.000 "	1938-ban	707.200 "

Hogy az 1939 évi 1,810.000 vagonos fölösleg milyen borzalmas nyomást gyakorol majd az agrár-államokra már is láthatjuk és további romboló hatását el nem kerülhetjük.

Felvetődik a kérdés, hogy Jugoszlávia függetlenítheti e magát a külföldi piactól. Buzafölöslegünk az idén 45.000 vagon és ebből már állítólag eladtunk 20.000 vagont. Ha megvalósítanák a „vas-rezerva” tervet, ez 10.000 vagont kötne le, de egyelőre nincsenek sziloszaink és ezért erre nem is számíthatunk. Marad tehát 25, esetleg 15.000 vagonos fölöslegünk, amivel nem tudunk mit kezdeni. A buza ára belföldön az idén 150 dinár a tavalyi 190 dinárral szemben. Ez 22% áresést jelent már is (Liverpoolban a buza 84'60 dinár). Bármennyire is szeretnénk gabonaárainkat legalább belföldön magasabb nívón tartani, a világpiaci áráktól teljesen függetleníteni magunkat a Prizad intervenciója mellett sem tudjuk.

* * *

Németország passzívja az év első felében 163 millió márka. Csökkent a behozatala Jugoszláviából, Angliából, Romániából, Törökországból és a Szovjetunióból. Kivitele csökkent Csehszlovákiába, Magyarországra és Bulgáriába. Németország kereskedelmi mérlege Amerikával szemben 1937 első felében 26 millió passzívát mutat ki, most ez az összeg 117 millióra növekedett. Érdekes gazdasági politikát folytat Németország a balkáni államokkal. Először állandó nyersanyag- és élelmiszer-vásárlásaival passzív kliring-saldót teremt, azután élénk árucseré-üzletet kezd és ezzel elsőrangú élelmiszer- és nyersanyagellátásról és ugyanakkor ipari cikkeinek magas árakon való elhelyezéséről gondoskodik. Hogy ez az árucseré a kis balkáni államokra mennyire nem hasznot-hajtó, jellemző, hogy valamennyi gazdasági függetlensége megóvására nyugat felé keres kiutat. Románia és Törökország után most Bulgária kapott 300 millió frank és 10 millió angol font kölcsönt. Jugoszlávia külkereskedelme is itt keres menekvést. Érdekes még megemlíteni, hogy Németország ugyanezt az expanziós gazdasági politikát folytatja Dél- és Közép-Amerika piacaiért is. Itt azonban a nyugati hatalmak helyett az Amerikai Egyesült Államokkal kerül ellentétbe. Nemrégén olvastuk, hogy az U. S. A. Argentínának 25 millió dollár kölcsönt adott. Tíz éve már, hogy az U. S. A. nem adott egyetlen külföldi államnak sem kölcsönt. Ez az első kivétel. A délamerikai államok eddig mindig Angliához fordultak kölcsönért, most tíz évi csend után az U. S. A. is jelentkezik. De pénzügyi segítségen kívül egy egész sor más eszközhöz folyamodik, hogy Dél-Amerikában gazdasági befolyását — amely eddig is az első helyen állt — még jobban megerősítse. Az U. S. A.-t erre az expanziós államok: Japán, Olaszország és Németország minderősebb konkurrenciája készítették. Japán külkereskedelme a Dél-amerikai államokkal kicsiny, de állandóan növekvő. Olaszországé szintén. Az angol-szász államok legerősebb konkurrensé azonban Németország. Külkereskedelme Dél-Amerika államaival

évről-évre nő. Így behozatala ezekből az államokból 1933-ban 7·3%, viszont 1936-ban 10·3%, hogy 1937-ben elérje a 13·4%-ot. Kivitele viszont a fenti években 4·9%, azaz 8·6%, hogy aztán 9%-ra emelkedjék. Legélénkebb kereskedelme természetesen a legnagyobb államokkal van: Argentínával, Braziliával és Chilével, de kereskedelme a kisebb államokkal is állandóan fejlődik. Így pl. Paraguyal 1932-től 1937-ig a forgalma a tízszeresére fejlődött, Peruval és Ecuadorral ötszörösére, Columbia, Venezuela és Bolíviával háromszorosára, Braziliával és Chilevel kétszeresére. De nemcsak Dél- hanem Közép-Amerika hét államával is állandóan fejlődik kereskedelme. Németország érdeklődésének középpontjában most elsősorban Mexiko áll. A mexikói petrolumforrások megkaparintásáért és német gépek kiviteléért mindent elkövet.

Közép- és Dél-Amerika piacának megszerzésénél Németország ugyanazokhoz az eszközökhöz folyamodik, mint a balkáni államoknál. Itt is először passzív a kliring-saldo, azután aktív árucserre következik, ezzel nyersanyag szükségletének egy részét fedezi és ipari cikkeinek magas árakon biztos piacról gondoskodik. Viszont az U. S. A. okulva a balkáni államok tapasztalatain, mindent elkövet, hogy Latin-Amerika államaiban befolyását továbbra is megőrizze és azt, amit Anglia tesz a Balkánon, Dél-Amerika államaira alkalmazza elég nagy sikerrel.

*
*
*

Az összes fém és nyersanyag árak a tavalyi árakkal szemben kb. 50—60%-al alacsonyabbak és a készletek is felhalmozódtak. Ez a néhány évi konjunktura ami volt, tisztára a hadiipar eredménye. A hadiipar most éli fénykorát és ha holnap megszűnne a fegyverkezés a krízis olyan katasztrofális méreteket öltene amelyet már régen nem látott a világ. A háborús pszichoizis következtében minden ország úgynevezett vasrezervát teremt, élelmiszert és nyersanyagot halmoz. Ez és hasonló tisztára politikai okok tartják az árakat és a termelést még azon az alacsony nívón is, amelyen mozog. A tömegek fogyasztása és életszínvonal a minimum alatt áll és a termelt javak a hadicélok labirintusában vesznek el.

A világ közgazdaságára tehát — amint látjuk — két tényező gyakorol kedvezőtlen hatást. Egyik a nyersanyagok és gabonakészletek óriási felhalmozódása, állandó áresést okozva hallatlan nyomást gyakorol a piacra, a másik viszont az expanziós államok: Japán, Olaszország és Németország nyílt imperializmusa új kolóniák és piacok megszerzésére, ami természetesen a nyugati államok és az U. S. A. ellentállásába ütközik és mind élesebb formát ölt. Prognózist adni természetesen nem lehet, de az ellentétes hatalmak összetűzése, vagy egy hallatlan gazdasági válság elkerülhetetlennek látszik. A gazdasági válság, a fasiszta államok imperializmusával szervesen összefügg s ha észszerűen lehetne az eseményeket vezetni, a világ nagy tragédiától menekülne meg.

HOGYAN ÉPITKEZZÜNK?

(Befejező közlemény)

3. *Városi lakóházak.* Nem a főváros viszonyairól lesz itt szó. Beogradban, Zagrebben, Ljubljanában, sőt egyes báni székvárosokban is, a hatósági ellenőrzés szigorú, a tervezés általában hozzáértő kezekben van, az építkezési törvény egészségügyi előírásait nem csak betartják, hanem a konkurrencia folytán a lakások higiénikus berendezése, kényelmi felszerelése már a fényűzés felé halad. Beogradban például már annyira nőttek az igények, hogy kezdik lebontani a háború utáni konjunkturás években épült, egyszerűbb és kevesebb komforttal felszerelt házakat, mert a lakások üresen maradtak. A lakók az új, minden kényelemmel ellátott házakba költöztek, ha mindjárt jóval drágább is ott a lakás. Emellett az építkezés rentabilitásánál nagy szerepet játszó részleges adómentesség is nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a tulajdonosok jobbnak látják a régi, „lecsúszott” házukat lebontani és helyébe, újat, nagyobb és szebbet építeni.

Itt tehát visszafejlődéstől, vagy elmaradástól nem kell tartani.

A vidék kisebb városaiban azonban — kevés kivétellel — ugyanaz a helyzet, mint falun. Egy egy főutca, vagy főtér városias jellege mellett a külváros megmaradt falunak. A falak nedvesek, a lakások beosztása ósdi, telve rossz világítású és szellőzhetetlen szobákkal, a padló szintje alig magasabb, mint a járdáé vagy az udvaré, vízvezeték, csatornázás, fürdőszoba ritkaság, ivóvíz nincs. Az árnyékszék, szemétdomb, emésztőgödörök, disznóól és esetleg istálló együttesen teszik annyival tűrhetetlenebbé a levegőt, amennyivel a telkek kisebbek, a település sűrűbb, mint falun.

Városi lakásviszonyaink szanálásának első feltétele a csatornázás kiépítése, s ezzel kapcsolatban, legalább a szorosabban vett központoknak, vízvezetékekkel való ellátása. Ezen a téren, majdnem kivétel nélkül összes vidéki centrumainkban baj van, s miután a csatornázás nagy beruházásokat igényel, emellett kézzel fogható hasznot nem hajt, többnyire a végszükség esetén kerül csak rá sor.

Óriási akadályt jelent a síksági városok területi kiterjedése, amely nem áll arányban a lakosság lélekszámával. A kényelmesen terpeszkedő nagy telkek, hosszú utcafrontok mellett a széles utcák rendezésével járó terheket a háztulajdonos csak akkor viselhetné el, ha telkét jobban beépítené, s ezáltal rentábilisabbá tenné, viszont ehhez legtöbbször pénze nincs.

A kérdések ilyen körforgásában más megoldás nem lehet, mint a belváros rendezés kiépítése egy-, vagy többemeletes házakkal, s a külvárosok fokozatos átalakítása villanegyedekké és parkokká.

Kétségtelenül sokat lendítene a városi lakásépítésben, ha nálunk is bevezetnék a lakásonkénti tulajdonjog telekkönyvi biztosítását. Ma nálunk a telek és a rajta épült ház csak hányadonként osztható meg, a természetben való felosztást, lakásonként, vagy emeletenként a telekkönyv nem ismeri. Nemrégiben nagyszabású ankét folyt le egyik nagy napilapunkban erről a kérdéstről, s a nyilatkozó szakértők (jogászok, építészek, szociológusok) és lakásigénylő

laikusok nagy többsége a lakásonkénti tulajdonjog mellett volt. A kérdés tulajdonképpen nem bonyolult, a külföldön úgy jogilag, mint technikailag úgyszólván tökéletesen megoldották. A közös telek, a falakban és egyéb szerkezetekben, főleg pedig az épület felszerelésében (villamossági, csatornázási, vízvezeték és központi fűtés berendezésben) való beruházási és üzemi megtakarítás lényegesen leszállítja egy lakás költségeit. A lakások hatékony elkülönítése, hogy egymást ne zavarják, ma már jól megoldható. A közös ház karbantartására és üzeméhez szükséges költségek felosztása szintén szabályozva van. A lakók befektetett tőkéjük arányában részvényeseknek tekintetnek, akik a részvénytársaságok ügymenetében szokásos módon intézkednek a közös kiadásokról. Ez a megoldás igen sok közép- és kis-egzisztencia számára teremtené meg a saját otthon lehetőségét és óriási lendületet adna a modern lakásépítésnek. Egyelőre a kérdés lekerült a napirendről. Valószínűleg a fővárosi háztulajdonosok ellenezték. A haladás azonban sokáig nem tartóztatható vissza, előbb-utóbb nálunk is sorra fog kerülni ennek a fontos újításnak bevezetése.

Végül még egy lényeges — nem az egyesek és nem a közösségek — hanem az állam feladatát képező kérdés vár megoldásra: a kartellek letörése. Az 1929-től 1937-ig tartó válság rombolta az árakat de főleg a munkabéreket. 1937-ben megkezdődött mind a kettőnek fokozatos felépítése. Mig más anyagok fokozatosan drágultak, addig az építkezéshez szükséges anyagok olyan rohammal szereztek vissza régi hatalmi pozíciójukat, hogy az építkezés aránytalanul megdrágult. És mindez az óriási haszonra dolgozó kartellek egyedárúságának következménye. Amíg a cement, a fa, a vas stb. ára tetemesen nem csökken, kevés kilátás van a tömeges építkezésre. Az állam kötelessége, hogy ezen a türhetetlen helyzeten erélyes rendszabályokkal segítsen és az építő-anyagok vasúti fuvardíjának mérséklésével is hozzájáruljon ahhoz, hogy minél több polgára családi otthonhoz jusson.

Farkas Ferenc

Az igazi kincsek csak a szellemiek. Ezeket szét lehet osztani anélkül, hogy veszítene vele az ember. Arra kell törekednünk, hogy ilyen gazdagságra tegyünk szert.

Tolstoj Leó

Az ember ma a viharosan felajzott valóság legkülönbözőbb hatásainak van kitéve és a kispolgári élet évszázados terhe alatt örökölt ellentétek harcát, az egyén és a szocialista harcát vívja önmagában. Vannak emberek, akiknél az osztály haladó öntudata leküzdhetetlen akaratba fejlődött és az éhség és szerelem ösztönéhez hasonló ösztönné vált, — de vannak olyanok is, akiknél az öntudat csak az értelmük felületén mozog, ezért a harcos ma csapásainak engedve, jobbra-balra tántorognak.

GORKIJ

PALESZTINA

A Peel-bizottság egy évvel ezelőtt azt ajánlotta, hogy osszák fel Palesztinát egy zsidó, egy arab államra és egy mandátumterületre. Egy másik bizottság most Palesztinában dolgozik a terv részletein. A brit kormány a felosztást véghez akarja vinni. A bizottság munkája az arab nép — és igen sok zsidó — növekvő ellenállásába ütközik. Az arabok a felosztásban a független, egységes Palesztina elgáncsolását látják. A feszültség hónapok óta egyre nő, a vér patakokban folyik.

Mindez a világháború kitörése óta folytatott angol politika eredménye. A zsidóknak és az araboknak összeegyeztethetetlen igényeket tettek. Az araboknak függetlenséget, a zsidóknak pedig zsidó-államot ígértek.

Azóta a cionisták nemzeti törekvését az arabok nemzeti törekvéseivel és viszont az arabokét a cionista mozgalommal egyenlítyozzák, illetőleg egymás ellen játszák ki. Az összeütközéseknek 1930-ig zsidóellenes színezetük volt. 1930. óta az arabok kezdték belátni, hogy nem a keservesen küzködő zsidó telepes, hanem az angol imperializmus az igazi ellenség. Ez a felismerés 1936-ban a Magas Arab Bizottság működésével világosan látható volt. A felosztás nem hozhat békét, mert mindkét érdekelt félnek kárára van és csak Anglia uralmát szilárdítaná meg. Palesztina stratégiai szempontból fontos részei angol uralom alatt maradnának és két ellenséges állam megteremtésével az arab-zsidó ellentéteket csak növelnék. A békét csupán az arabok és zsidók szoros együttműködése biztosíthatja az osztatlan, független, demokratikus Palesztinában. Minden demokrata el kell hogy ismerje az arab nép jogát a függetlenségre és ugyanígy el kell ismerni a zsidók jogait Palesztinában, ahová sokan közülük a fasiszta terror elől menekültek.

A cionisták elfogadták a felosztást. Vezérek propagálják a miniatűr zsidó államot, ahol szerintük húsz év alatt kétmillió zsidó telepedhetne le. Ha ez a fantasztikus gondolat meg is valósulhatna, még mindig többmillió szenvedő zsidó maradna Palesztinán kívül. Ma azonban, amikor a bevándorlás fegyver az arabok függetlenségi harca ellen, nem lehet támogatni ezt a bevándorlást, amely ellen a benszülőlt lakosság tiltakozik és védekezik. Ezen kívül jelenleg Palesztinában rettenetes gazdasági válság dühöng. Úgy az arabok, mint a zsidók között nő a munkanélküliség. Így tehát a bevándorlás újabb elválasztó vonal lenne és a jelenlegi sűrűlódásokat csak fokozná. A további bevándorlásról csak akkor lehet szó, ha a két népet elválasztó nagyobb ellentéteket eltávolítják.

Miben állanak ez ellentétek? Elsősorban a zsidók bevándorlásának kérdése. Senki sem veheti közömbösen a zsidók rettenetes helyzetét a fasiszta országokban. Azonban a kérdés megoldását nem Palesztina, hanem a demokratikus jogokért való harc hozza meg. Ma már mindenki láthatja, hogy a fasiszmus antiszemitizmust, a zsidók ellen indított írtóháborút jelent és az antiszemita mozgalmak titkolt vagy bevallott központjai azon kormányok propa-

ganda irodái, melyeknek az antiszemitizmus állampolitikájuk egyik fő irányelvét képezi.

Súlyos ellentét magva a megoldatlan agrárkérdés. Palesztinában ma relativ földhiány van. Az arab parasztság földtulajdona állandóan csökken. Túlhajtott adóztatás, rossz termések és a cionisták földvásárlásai eredményeképp a paraszti tulajdon jelentős része a zsidó és arab nagytőke kezébe került.

Ügyszintén a munkaerő kérdése. A zsidó szakszervezeti szövetség sovíniszta jelszava: „Zsidó üzemben százszázalékban zsidó munkást!” — nagyban hozzájárult az arabok és zsidók ellentétéhez. Az arab nagyüzemek és az állami munkák nem szívhatják fel a földnélkülivé vált arab tömegeket, melyeket a kapitalizmus behatolása teremtett meg. Az arabok tehát kénytelenek zsidó üzemekben keresni munkát, ahol foglalkoztatják is őket, mert olcsón dolgoznak.

A zsidó-arab közeledés csak a független és demokratikus Palesztinán keresztül lehetséges. Az ilyen Palesztina azután Irak, Szíria és Libanon mintájára egyenjogú félként tárgyalhatna az angol kormánnyal.

Ez a palesztinai zsidók és arabok közeledésének és békéjének útja. A haladó zsidó erőknél össze kell fogniok az arab függetlenségi mozgalommal, mely demokratikus és az arab nép felszabadulási törekvéseinek leghűbb kifejezője. A helyzet kulcsa tehát az egyesült arab-zsidó népmozgalom.

Kalmár István

VILÁGSZEMLE

Az egész világ feszült várakozással figyeli a csehszlovák események fejleményeit. Európának új viharsarka támadt és az alig elcsendesedett ausztriai események után, a még mindig állandó izgalommal szolgáló spanyol harcok mellett ismét napirendre került a háború vagy béke kérdése.

A sorrend ugyanaz. A fasiszták zsarolnak, Anglia a demokrácia vezetőjének játszva ki magát, mások kárára tett sorozatos engedményekkel igyekszik enyhíteni a helyzeten. Úgy tűnik, hogy a világtörténelemben még soha elő nem fordult, óriási csalással állunk szemben. Anglia azzal, hogy az általános béke védelmezőjeként lép fel mindenütt, mégpedig a demokrácia oldalán, lassan az egész európai demokráciát átjátssza a faszizmus kezébe. Kezdve az abesszin hadjáratától, a spanyol intervención és Ausztria bekebelezésén keresztül egészen Csehszlovákia önállóságának kérdéséig folytonos „engedményeivel” elérte, hogy világrészünk hatalmas félszigetén már két éve dúl a harc és egész Európa permanensen készülődik egy sohanemlátott, következményeiben katasztrófális összecsapásra.

Lord Runciman, az angolok hivatalos kérdés-elsimítója megtette a magáét. A csehszlovák kormány nagyjából elfogadta Henlein

karlsbadi követeléseit, de az angol nyomás még mindig nem szűnt meg. A „Times” kormánykörökhöz közelálló lap indiszkréciója folytán éppen most sült ki, mit is terveznek a jó lordok Csehszlovákia hátán. „Csehszlovákia épségét csak a szudéta-területek amputálásával biztosíthatjuk” — írja a jóakarattól csöpögő újság és hiába volt a hivatalos cáfolatok tömege: a diplomácia piszkos munkája nyilvánosságra került.

Az angol konzervatívek tehát megint egy demokrata államnak sorsát igyekeznek a fasiszmus javára eldönteni.

A cseh kormány elfogadta tárgyalási alapnak a karlsbadi pontokat, mert bizonytalannak érzi helyzetét szövetségi rendszerében. Összes szövetségesei közül egyedül Oroszország lépett fel nyíltan és bátran mellette, míg Anglia és Franciaország eddig csak folytonos engedményekre unszolták. A nyugati hatalmak taktikázása bizonytalanná teszik a kilátásokat és ez a bizonytalanság mindig újabb és újabb engedményekben jut kifejezésre. A fasiszta Németország ezzel szemben egyre agresszívabb. Hatalmas hadgyakorlatokat rendez a cseh-német határon és a világháborúra emlékeztető katonai apparátusával zsarol és ijesztget.

A cseh nép azonban nem olyan féltős. Vezetőinél sokkal határozottabb és bizva bízik Oroszország szövetségében. Lord Runciman, az angol „békepolitika” csehszlovákiai képviselőjének nem egyszer volt alkalma meggyőződni erről. Ez a nép nem lesz váltópénzzé az angol lordok berlini üzleteiben.

„Soha nem megyünk el addig, hogy a támadónak harc nélküli győzelmet játszunk a kezére. Ha a nyugati demokráciák elhagynának minket, amit nem tételezünk fel, úgy nem marad más hátra, minthogy mindazoknak segítségével küzdjük végig harcunkat, akik e nehéz és sorsdöntő pillanatban segítségünkre sietnek” — írja a „Pritomnost”. A legújabb engedmények visszhangjaként rengeteg tiltakozó levelet kapott a kormány. A nép nem enged, a nép bízik keleti szomszédjában és ez a bizalom még csak növekedett a csangufengi japán provokáció kudarcával. Oroszország kényszerítette térdre először a távolkeleti imperializmust, az ő komoly és vészjósló magatartásának köszönhető, hogy Európában egyelőre még nem lángol a háború, pedig a fasiszta hatalmak ugyancsak főzik undok üstjeikben az új rémet, hogy minél hamarabb rászabadíthassák a világ békeszerető, dolgozó népeire.

Megbeszélés megbeszélést követ. A nürnbergi pártkonferenciát megelőzően Stuttgartban tartották meg értekezletüket a külföldi németek kiküldöttei. Erről a konferenciáról nem írnak a lapok, nem számolnak be a rádiók, nem adnak ki kommunikékat. Minden titkosan megy. Itt adják ki a parancsot a barnaingesek megfizetett ügynökeiknek a további földalatti munkára vonatkozólag. Itt dolgozzák ki terveiket a magyarországi nyilaskeresztesek, a balkán államok megfizetett fasiszta prókatorai, itt kapnak utasításokat Henlein zsoldosai, a lengyelországi kémszervezetek tagjai és a balti államok

németségének hitleriui. Itt csillogtatják meg a csillogó márkákat a különböző külföldi csirkefogók előtt, hogy újabb összeesküvések végrehajtóivá nyerjék meg őket, hogy újabb zavargásokra, fenyegetésekre, terrorra és orgyilkosságokra bújtogassanak.

Nem a nürnbergi komédia a lényeges és az angol diplomaták hiába ülnek éjjel-nappal a rádió előtt, hogy Hitler és bűntársai beszédeit hallgassák, erre a konferenciára kellett volna elmenniük és itt kellett volna gyorsírási jegyzeteket készíteniök. Vagy arra a megbeszélésre kértek volna meghívást, amely Balbo és Göring között folyt le a spanyol ügyben és amelynek eredményeképpen újabb egyezmény jött létre, amely millió és millió ember életéről dönt, amely egy egész népen húzza összebb a már úgy is szorító rabláncot. Vagy azon a bizalmas hajókiránduláson vettek volna részt, amelyen Hitler és Horthy a miniszteri kísérek eltávolításával négy szemközt tárgyaltak.

Ez utóbbi rólunk döntött, a mi sorsunkról, anélkül, hogy valamit is tudnánk róla. És bennünket nem nyugtat meg sem a fényes fogadtatás, sem a ragyogó pohárköszöntők sora. Bennünket sokkal jobban nyugtalanít annak az olasz diplomatának a megjegyzése, aki végignézte a berlini bevonulást: „Eddig csak áldozati barmokat szoktak fölpántlikázni, akiket a vágóhídra vezetnek. Most történik meg és talán nem is először, hogy az útvonalakat pántlikázzák föl.”

Azoknak a magyar uraknak, akik tanúi voltak a „Prinz Eugen” vízrebocsajtásának és végighallgatták Seyss Inquart beszédét, amelyben háromszor is felemlítette a Südostraumot, bizonyára eszébe jutott Szekfü tanár vitája a németekkel, akik két évvel ez előtt Budavára 250 éves felszabadítása alkalmával folyóiratokban ujságcikkekben kijelentették, hogy a németek e haditettükkel jogot szereztek Südostraumra, vagyis Magyarországra területére.

Savojai Jenő herceg, a német imperializmus délkeleti hódításának jelképe! Ez a fényes keresztelő valóságos kigúnyolása volt Magyarországnak.

Igaz, rá Hitler Magyarország mai határaitól, mint történelmi határokról beszélt, de mit jelent ez, amikor három héttel Ausztria megszállása előtt ugyancsak a német kancellár, a német birodalmi gyűlésen kijelentette, hogy Ausztria önállóságát respektálni fogja! Sohasem volt annyira igaz, mint épen napjainkban a régi kuruc nóta: „Ne higyj magyar a németnek...”

Míg a magyar államférfiak Németországban ismételten örök hűséget fogadtak a tengelypolitikának, Blédben összeült a kisántant-konferencia. A legérdekesebb az, hogy ennek a konferenciának úgyszólván egyetlen konkrét eredménye a Magyarország és a kisántant között létrejött egyezmény, amelyhez Kánya külügyminiszter éppen Kielből, tehát német területről adta meg beleegyezését. Számos találgatásra adott okot az, hogy ugyanakkor, amikor Magyarország szoros kapcsolatba lép a hatalmas német szomszédal, a kisántanttal is talál közös tárgyalási pontokat. Az eredeti szán-

dék minden bizonnyal az volt, hogy Magyarország mindenekelőtt Romániával és Jugoszláviával érjen el megegyezést, tekintet nélkül Csehszlovákiára. A tárgyalások is azért húzódtak el. És ha Blédben sikerült megakadályozni, hogy a kisántánt a magyar kérdés miatt szétessék, úgy ez a kollektív fellépésnek tulajdonítható, ami egyelőre biztató Csehszlovákiára nézve, különösen mai helyzetében.

Ha a kollektív biztonság elve eddig is érvényesülhetett volna az európai politikában, akkor a Runcimanok szépen otthon halászatgátnának és Henleinék legfeljebb még egy rohamosztagot szerveznek, ami azonban semmiesetre sem zavarná meg annyira Európa rendjét, mint Chamberlain „békementése”. Németország talán újabb támadást kísérelne, de ugyanúgy hosszú orral fordulna meg a határon, mint május 21-én.

Ezzel szemben Runcimanék mind újabb engedményeket követelnek Prágától, amelyek arra irányulnak, hogy Csehszlovákiát Svájcyszerű államá alakítsák át. Az állam egysége és külpolitikai függetlensége tehát erősen veszélyeztetve van.

Május 21-e óta idevezetett Anglia politikája. A henleinisták visszautasították a kormány nemzetiségi statutumát. Hodzsa magas hivatalokba németeket ültetett. Berlinben minderre csak gúnyos nevetéssel válaszoltak. És sir John Simon beszédének előestjén Henlein lapja aljas hamisítványt közölt, a kommunisták állítólagos köriratát, amelyben az állt volna, hogy a kommunista párt kihirdeti a proletariátus riadókészültségét. A lapot azonnal elkobozták, de nem is ezért a hamisítványért, hanem mert ugyanakkor a henleinpárt kiáltványt tett közzé, amely valóságos provokációkra, terrorista akciókra való bűjtogatás volt. A prágai rádióleadóállomás azonnal pellengérré állította ezt a felhívást és kijelentette, hogy a köztársaság rendjét és békéjét az állami karhatalom van hivatva fönntartani és nem illegális „védelmi intézkedések”. Erre a fasiszta német lapok megkétszerezett dühvel támadtak a „bolsevik Prágának” hogy meg akarja akadályozni a henleinisták kiáltványában körvonalazott puccsot.

Henlein közben Berlinbe, Stuttgartba, Berchtesgadenbe utazgat újabb parancsokért. A cseh kormány minden ajánlatát a legszemtelenebb módon utasítja vissza. Hiába minden engedmény, a „Mein Kampf” politikai programjának be kell teljesülnie: „Csehországot úgy összetörjük, mint diótörő a diót”. Nem arról van szó, hogy a németajkú lakósságnak lehetővé tegyék, hogy szabadon és megbecsülésben éljen a köztársaságban, nem arról van szó, hogy a német kisebbségnek messzemenő kulturális és nyelvi önkormányzatot nyújtsanak és szilárd kezességet, hogy résztvehet majd az őt megillető mértékben a közigazgatásban és a politikai funciók gyakorlásában, hanem — mint Kundt minden szépítés nélkül ki-mondta — revidiálni kell a határokat. Ha nem: jön a diótörő.

És jött a diótörő. Németország másfélmillió embert mozgósított. Csak közönséges őszi hadgyakorlatok — nyugtatta meg Hitler a

kedélyeket. És Anglia megnyugodott. A lapok megint a béke megszilárdulását látták. De nem nyugodott meg Németország egyik szomszédja sem. Franciaországban pedig elrendelték a részleges mozgósítást.

Eljutottunk ahhoz az állomáshoz, amely már régen előrelátható volt. Franciaország — megint csak angol nyomásra — benemavatkozási politikájával a beavatkozókat annyira felbátorította, hogy saját határainak biztonsága vált kérdéssé. Junius 13. óta Bonnet intézkedésére a pireneusi határ hermetikusan el van zárva. Ez az intézkedés nem csak Francónak jött jól, hanem felbátorította az egész európai fasizmust is. A legfelületesebb szemlélő is láthatja, hogy a spanyol kérdésben tett engedmények mindig újabb provokációkat eredményeztek világrészünk békéjének megbontására. Amióta a Chamberlain-Bonnet-pár szabadkezet kapott a benemavatkozási fronton, a fasizmus erőszakoskodása még nyiltabb és szemérmetlenebb. Akárhogy is erőlködik London és Páris fasisztabarát sajtója, úgy az aschi, mint a burgosi kalandor pökhendi magatartása és a közvetítő javaslatokra adott válasza a benemavatkozó és „békitő” lord-politika legnagyobb kudarcát jelenti.

Pedig, még mindig volna idő ahhoz, hogy józanabb, a tényeknek jobban megfelelő és a népek akarata szerint való egészséges politikát folytassanak a demokrata államok felelős kormányférffiai. Ha a Daladier-kormánynak nem a 40 órás munkahét volna a legfőbb belpolitikai gondja, hanem érvényesülni hagyná a népakaratot és észrevenné a szomszéd spanyol nép impozáns erőfeszítéseit a szabadságért és demokráciáért, ha Francó legújabb szemtelenségére a pireneusi határ megnyitásával válaszolna, még mindig volna elég idő ahhoz, hogy a menthetetlennek látszó békét megmentse. Csak a mesterségesen felépített gátakat kellene lerombolnia és a problémák egyszerre megoldódnának.

A spanyol nép már felkészült európai szerepére, még talán segítségre sem lenne szüksége, csak erejének teljes kibontakozására nyitnának teret. A néphadsereg erősödik, hadiipara pompás lendületet vett, a kormány szervei éberem őrökdenek a belső rend felett, a munkások és parasztok termelőereje megkétszereződött, az ipari termelésben és mezőgazdasági munkákban minden rekordot megdöntenek. Mindez már a hadműveletekben is kifejezésre jutott. A levantei hadsereg védelmi harca, az ebrii áttörés, a teruelvidéki előnyomulás, az esztramadurai győzelmek oly erős bizonyítékai a nép életerejének, hogy a bizonyos miniszterelnöki kabinetekben már „eldöntött” spanyol kérdést ismét a szőnyegre vetik.

A másik oldalon viszont folyik a spanyol föld gyarmatosítása. A Francó-sajtó és a lázadók területének mindennapi szociális és politikai élete elvitathatatlan bizonyítékokat szolgáltatnak. Amit a fasiszták cinikusan „ideológiai” támogatásnak neveztek, az ma már magán viseli az imperialista hódító háború és a leigázott terület gyarmatosításának csalthatatlan jeleit.

Lépésről-lépésre követhetjük a lázadó terület németesítését és olaszosítását: 1. A hadviselés teljesen a német és olasz vezérkar kezében van. Emlékezzünk csak Reichenau német tábornok kijelentésére: „Spanyolország iskola volt a német hadsereg részére”; vagy az olasz sajtó dicsekvéseire, hogy milyen „hőstetteket” vittek végbe a rendes olasz hadak. Az országot már föl is osztották. Olaszország kapná a keleti részt, a Földközi tenger partvidékét a Baleárokkal együtt, míg a nyugati rész és a Kanári szigetek Németországnak jutnának. 2. A fontos gazdasági vezetőpozíciókban olaszok és németek ülnek (bányák, közszolgálatok, vasútak stb.). A németek letelepednek a városokban és falvakban azzal a szándékkal, hogy ott is maradnak (egész családok, kereskedők, technikusok, képviselők stb.). 3. Likvidálják a lázadó és függetlenségi törekvéseket, amelyek a megszállt területek spanyol lakossága között egyre újra fellobbannak és olyanokra is kiterjednek, akik vezető politikai és katonai helyeken vannak. Tisztoztatják a falanxot, lefokozzák a lázadó tiszteket, akik kikelnek az ország megszállása ellen. A bennszülött helyőrségeket külföldi csapatokkal helyettesítik. Az Ovra és a Gestapo véglegesen berendezkednek a megszállt területen és hirhedt vérszomjasságukkal hajtják végre a politikai gyarmatosítás egy részét. 4. A Francó-sajtó olasz és német befolyás alatt áll. A mozik olyan filmeket játszanak, amelyeket minden leplezés nélkül német-olasz-spanyol filmeknek neveznek. 5. Spanyolországban, a társadalmi harcok népi hagyományaival bíró országban a tömegek kezdettől fogva távolmaradtak a fasiszta mozgalmaktól. Ezért a Francó-sajtó sohasem emlékezik meg tömegmozgalmokról.

Az Ebro nemrégiben még éles választóvonalat képezett a két világ között, a betolakodók és a szabad emberek Spanyolországa között. Most az Ebro környékén véres harcok dúlnak. A köztársasági csapatok átlépték a folyót és hatalmas sávban foglalták el az idegenek kezében levő területet. Egyidőben az esztramadurai fronton is megindult a harc és nem hiába látogatta meg Balbo nemrégiben berlini szövetségeseit, hogy újabb milliókkal, emberekkel és hadianyagok tömegével gátat vessenek a közös vállalkozást veszélyeztető néperőnek.

Nemzetközi téren az Ebro, Esztramadura s a többi siker, ha nem is lesz tartós, véget vetett Hitler és Mussolini vágyálmainak, hogy a spanyol kérdést még a nyár előtt „megoldják”. Újabb téli hadjárat áll küszöbön, amire a betolakodók nem számítottak. Az olasz diktatura minden komoly és megoldhatatlan belső problémája mellett is kénytelen beletörödni ebbe, anélkül, hogy a Franco-csapatok közeli győzelmét remélhetné. Pedig Mussolini ugyancsak nehéz helyzetben van. Olaszország gazdaságilag teljesen kimerült. Nem telik az óriási befektetésekre, amikre a fegyverkezés folytatásával és a spanyol kalanddal párhuzamosan Abesszinia pacifikálásához és kiaknázásához szükség van. A kimerülési tünetekről számolnak be még az olaszbarát nagypolgári lapok is. Ebből a helyzetből egyedül valami nagy, külföldi kölcsön menthetné ki.

Ezt azonban csak az angol-olasz egyezmény életbeléptetése után remélheti. Az ebroi csaták és az esztramadurai offenzíva pedig alaposan kikezdte az egyezményt, amely a legújabb politikai események mellett már csaknem feledésbe merült.

* *
*

Annyi bizonyos, hogy ma megint jóvá kell tenni a francia és angol diplomácia által az utóbbi három hónapban elkövetett hibák következményeit. Ez még sikerülhet. Vegyük csak tekintetbe ama tényezőket, amelyek a béke fenntartására nézve oly fontosak: Japán kudarca a Távolkeleten Oroszországgal szemben, a fasiszta államok növekvő pénzügyi nehézségei, az Ü. S. A. közvéleményének fejlődése, melyről Hull és Roosewelt legutóbbi beszédei tanuskodnak. Németországra rá lehet kényszeríteni egy újabb május 21-ikét. Föl kell függeszteni a spanyol határ lezárásáról szóló június 13-iki rendeletet és nem szabad megvárni, míg újabb olasz hadsereg száll partra Spanyolországban.

Szántó Árpád

FIGYELŐ

Kölcsey az író és polgár

A világháború óta éli világát a centennáriumok szellemidéző alkalmainak fokozott kihasználása. A kor, amelynek gyermeke nem leli helyét sem a haza, sem a társadalom, sem az emberiség sorsközösségében, eligazítást keres saját megoldatlan kérdéseire a régebbi, vagy közelebbi múlt nagyságaitól. A maga kopott, szellemiben ugyancsak szellős ruházatát így foltozgatja az egykori jobblét visszasíratásával. Most Kölcsey van soron, aki 1838 augusztus 24-én költözött el ebből az árnyékvilágból.

1790-től 1838-ig terjed a félszemű költő életpályája, aki ugyan maga sem a költőt látja önmagában elsősorban megbecsülendőnek. Ő író és polgár. Rangmegjelölésben a polgár, a gyermekéveiben lezajlott francia forradalom szülötte. Kölcseyre annyira jellemző, hogy nem törődik a nagy visszahatással, mely Napoleon leverését Európa-szerte követte és öntudatosan kitart saját polgári mivolta mellett, noha születésére az akkori Magyarország kiváltságosai közé, a nemesi rendbe tartozik. Kétszáz hold szántója és annyi kaszálója van, hogy rossz esztendőben sem takarít be 150 szekénnél kevesebb szénát. Verseiben büszke magyar — keleten nőtt törzsöke fámnak — de lelki elhelyezkedésére nézve a megújult idők megújításra érett viszonyai között nem tolja előtérbe nemesi származását. Író és polgár — semmi több.

Költőnek csakugyan elég kevésé költő abban az értelemben, ahogyan Ady óta a költőt értékelni szokás. Kortársai közül Csokonai sokkalta költőbb nála. Nem is indult költőnek. Nyelvészeti és széptani tanulmányokkal igyekszik magára vonni a figyelmet, csak Kazinczyhoz írott leveleihez mellékel egy-egy verset, melyekre nagyszerűen bírálatot kér. Megtanul latinul, németül, franciául és olaszul, majd Kazinczy biztatására elmélyed a görög klasszikusokban. Látóköre mind szélesebb lesz és ezzel párhuzamosan életviszonyai egyre szűkülnek. Tanulmányai elvégzése után gazdálkodik, hogy árva öcseinek kenyerét és jövőjét biztosítsa.

1825 a magyar kulturhistória nagy esztendeje. A közéletet Széchenyi fellépése felrázza. Az irodalom nagy lendületet vesz. Kölcsey ekkor harmincöt éves és tekintélye kikezdetlen. Azonban vitába keveredik öreg mesterével Kazinczyval és elkeseredetten vonul vissza ismét falusi magányába. A nagy nemzeti fölbuzdulás is mintha csak szalmaláng lett volna. De az elvetett mag tovább csírázik és 1829-ben az író Kölcsey új alakban jelenik meg a közélet közdőterén. Polgári minőségben.

Az akkori Szatmármegye lesz a szabadelvi mozgalom főfészke. Kölcsey lesz a mozgalom pennája és 1832-ben megyéje követeként a pozsonyi diétára küldi. Szónoki sikerei most egyszerre háttérbe szorítják irodalmi sikereit is. Kiderül, hogy ez a félszemű és emiatt félszeg, társaságkerülő poéta ragyogó szónok, aki kezd erősen terhére lenni a kormányon ülő konzervatíveknek. Az úrbéresek ügyét diadalra juttatja egyik nagyszabású beszéde, ami voltaképpen 1848-nak, a jobbágyfelszabadításnak nyitányát jelenti. A korona a megszavazott törvény szentesítését elutasítja. Kölcseyt megyéje konzervatívabb szellemű utasításokkal látja el. Lemond megbízatásáról. Még egy utolsó nagy beszédben megindokolja a rendek előtt visszavonulását és olyan magas erkölcsi talapzatról ad kioktatást nekik a nép képviselőinek kötelességeiről, hogy az elnök a beszéd elhangzása után megrendülve rekesztette be a tanácskozásokat. A polgár erkölcsi diadala teljes és ez ad erőt neki, hogy új munkába kezdve, teljesen a saját meggyőződése mellé állítsa az utóbbi időben ellene fordult közhangulatot. 1837-ben elvállalja Wesselényi védelmét annak hűtlenségi perében. Most bontakozik ki teljes érettségében az író, a polgár és az ember, aki szembe mer nézni a legmagasabb körök makacs, hajlíthatatlan maradiságával is.

A köztudat Kölcseyt a Himnusz költőjeként könyveli el és nem tud, vagy nem akar többet tudni róla. Napjainkban azonban nem elég ünnepelni őt, erre az írótipusra éppen ennek az ingadozó gerincében és ítéleteiben megszilárdulni képtelen kornak volna égető szüksége.

Kölcseyt fel kellene támasztani. Tanítani kellene nemcsak az iskolában, de mindenütt, ahol erre pódium kínálkozik. Világos eszméi, hadd gyujtsanak fáklyát előítéletektől sötét fejekben.

Szentimrei József

Bujdosó nemzet

Röpke hír csak . . . s egy nép végzete komorlik benne. Francia lapok írják, hogy húszezer baszk családostul Délamerikába költözik. Európa legrégebbi nemzete nem leli többé honát hazájában.

Kelta, római, germán, arab és spanyol történelem viharzott végig a Baszkföldön, az őslakók társtalan nyelve, az euszkara, mégis megmaradt. A kasztíliai királyok századokon át újabb és újabb rohamot indítottak a baszk szabadságjogok ellen, de a törzsi eredetű baszk népkormányzat, melyet Kossuth Lajosunk a hajdani székely alkotmánnyal hasonlított össze, örök vágyalomként rögződött e nép emlékezetébe. Földi hatalom háromezer éven át nem tudott megbirkózni ezzel a szívós és keménykötésű hegyinéppel . . . csak a német Junkers-gépek égi bombazápora törte meg az ősi ellenállást. A baszk szabadság elveszett s a legyőzött nemzet szétzóródik a világ minden tája felé.

Ha valaki osztozni tud a baszk nemzet fájdalmában, mi vagyunk azok. Már Etelközből suta érzéssel, félnemzetként kerültünk a Duna völgyébe . . . törzseink egy része keletnek szakadt. Julián barát még hirt hozott az uralvidéki Nagymagyar-

országról, Körösi Csoma Sándor már hiába keresett rokonokat. Testvértelen a magyarság, mint az albán vagy a baszk. Polgáriasodásunkban is elemi erővel újult fel az ősi szigetérzés, egy nemzet halálfélelemének minden szorongató kényszerképzetével. Látomásainkban ott tárulkozik mindig a sír, hol nemzet süllyed el s Amerikába kivándorolt százezreinket, akiket egy tébolyult rendszer felelőtlensége kergetett világgá, legjobbjaink siratják. Balsors líderce nehezedett mindig álmainkra s kis népek aggályoskodásával rettegtünk a szétszórattástól. A baszk tragédia számunkra nem ismeretlen, érthetetlen, idegen tünemény. Saját riadalmainkat ismerjük fel benne,

Mint oldott kéve, széthull és világgá bujdosik egy kis európai nemzet s a néphalál megdöbbenő valósága minket is szíven talál. A baszk nép nálunk sokkalta kisebb. Egymillió baszk sincs a világon. Mi tudjuk: húszezer család kivándorlása kettészakítja ezt a maroknyi népet.

Most két esztendeje az ibériai történelem nagy rengései közt született ujja az ősi baszk szabadság. A spanyolországi demokratikus változások lehetővé tették a baszk és katalán nemzet önállósulását az ibériai népek testvéri szövetkezése keretében. Évtizedes baszk kisebbségi jogharc vágyképei teljesültek, de alig virradt, máris vésses viharfellegek tornyosultak a láthatáron. A felszabadulás mámorában ringó baszk közvéleményt gyanutlanul érte villámcsapás. Spanyol felkelők elfogtak és kivégeztek a hegyek között három kiránduló baszk ifjusági vezetőt. Másutt baszk falvakat leptek meg a felkelő csapatok s türelmetlen tobzódással megsemmisítették a baszk iskolákat és könyvtárakat. A baszk nemzet vezetői legszívesebben semlegesek maradtak volna a spanyol jobboldal és baloldal kítóró harcában. Franco katonái azonban alapos leckét adtak mindazoknak, akik kisebbségi voltokra való hivatkozással vonakodtak állást foglalni a spanyol belháború kérdéseiben. Az előnyomuló felkelőcsapatok kérlelhetetlen irtóhadjáratot hirdettek a kisebbségek ellen. A spanyol nemzeti kizárólagosság türelmetlen tana alapján feloszlattak minden baszk egyesületet, törölték a baszk nyelvhasználatot s haditörvényszék elé állították a kezükbe került baszk mozgalmi irányítókat. Néhány hét leforgása alatt huszonkilenc katolikus baszk lelkész halt népéért vértanúhalált. A megtámadott nemzet kénytelen volt felvenni a harcot legemberibb javai védelmére. Ilyen véres előzmények után következett be a baszk függetlenségi mozgalom legnagyobb eseménye: az önkormányzat bevezetése. A baszk szabadság intézményessé vált, de az önálló nemzeti kormányalakítással együtt el kellett vállalni a szabadságharcot is. Az Ady-zengte hős, szent bukás vérglóriáját a baszk nemzet ebben a kilátástalan küzdelemben szerezte meg.

Madridot már Franco mór hadai ostromolták, amikor a spanyol nemzetgyűlés megszavazta Bizkaya, Gipuzkoa és Araba baszk tartományok önkormányzatát. Európa nemzetiségi történelmében a világháborút követő balti, szláv és román nemzetiségi felszabadulás, a Szovjetszövetség nemzetiségi politikája, az ir szabadállam kikialtása s az ugyancsak spanyolországi katalán önkormányzat megteremtése óta ez volt a legnagyobb vívmány. Egy héttel a kortez madridi döntése után a Bilbao közelében fekvő Gernika városban gyűltek össze a baszk falvak és városok kiküldöttei. Ez a kis város, a baszk katolicizmus ősi kegyhelye, Debrecen szerepét töltötte be a baszk szabadságharcban. A baszk nép kiküldöttei háromszázezer szavazó nevében itt választották meg Agire y Lekube politikust, a baszk nemzeti párt vezérét, Euszkadi (a Baszkföld) első nemzeti kormányának elnökévé. Katolikusok és szocialisták, testi és szellemi dolgozók világnézeti és osztálykülönség nélkül, pártokon felülálló demokratikus nemzeti egységben tömörültek népi javaik teljesebb kifejtésére. Ily felemelő, bensőséges nemzeti összetartást ritkán mutat a történelem.

Nemzeti demokrácia és szociális kereszténység nyújtotta a baszk népi megújodás erkölcsi alapjait s az új kormány a nemzet minden rétegét és irányzatát képviselte. A legelső intézkedések közé tartozott egy baszk tudományegyetem felállítására, de a honvédelem hamarosan minden erőt igénybe vett. A katolikus baszk ifjúság nagybizottsága hiába intéz kiáltványt a világ keresztény lelkiismeretéhez. „Számunkra” — mondotta ez a kiáltvány — „a kereszténység a béke tana s ellenfele az ember embertől történő kizsákmányolásának. Tan, amely az emberi egyéniség jogainak tiszteletén alapuló szociális rendszert védi.” Igazsága tudatában segítséget kér a baszk nemzet fiatalisága, de a megrázó szózatra gépiegyverropogás a felelet. A spanyol kormányhadsereg hiába kísérli meg a felmentő áttörést, a baszk önvédelem teljesen magára marad s a túlerővel szemben odavész a szabadság. A német bombavető repülőgépek borzalmas győzelme a baszk elnökválasztás színhelyén követkővön nem hagy.

Most . . . útban a menekültek Délamerika felé. Nekünk is volt ilyen fájdalmas bűjdosásunk: Rákóczi kesergőjét, Mikes Kelemen sóvárgását, az emigráns Kossuth dörgedelmeit idézi bennünk a kép. Bárcsak megizenhetnők a távozóknak rokon társalanságunk búcsúüdvözlétét.

Balogh Edgár

A második ifjúsági világbéke-kongresszus New-Yorkban

Augusztus 15.-én este 22.000 ember töltötte meg a new-yorki Randal Island stadiont, ahol az ifjúsági világbéke-kongresszus 54 országból összegyűlt 500 kiküldöttjét fogadták. Midőn a küldöttségek zászlókkal fölvonultak a stadionban, a spanyol és kínai kiküldötteket óriási taps fogadta.

Augusztus 16.-án kezdődött meg a tulajdonképeni konferencia és a különböző üdvözlő beszédek után a kongresszus nemzetközi titkárnője egy könyvet kapott 75.000 kiváló személyiség aláírásával, akik 20.000 dollárt adtak a kongresszus részére.

A 17.-i ülésen számolt be a titkárnő a szervezkedési eredményekről. Közölte, hogy jelenleg 26 országos ifjúsági tanács működik a különböző államokban és további 10 van alakulóban. Sajnálattal állapítja meg, hogy az olasz és német ifjúság hivatalos képviselői a mostani kongresszusról már hiányoznak, bár az első kongresszuson még résztvettek.

Az augusztus 18.-án megválasztott bizottságok 23.-án tettek jelentést és konkrét indítványokat.

A politikai és szervező-bizottság azt indítványozta, hogy fogják blokád alá a támadókat katonai egyezményekkel, a szovjet-francia paktumhoz hasonló megegyezésekkel, hogy kikényszerítsék a szerződéses és a nemzetközi jog tiszteletben tartását. Japánnal szemben követelik a hadianyagok, a petróleum és a tőke megvonását. Kína számára kölcsönt. Követelik, hogy a spanyol kormánynak adják meg fegyvervásárlási jogát. Elítélik a faji uszításokat, de leszögezik, hogy semmilyen haraggal nem viseltetnek Németország, Olaszország és Japán ifjúságával szemben.

Az ifjúság kulturális és gazdasági bizottsága hangsúlyozta a nevelési lehetőségek kiterjesztésének és a 40 órás munkahét bevezetésének szükségességét.

Az ifjúság nemzetközi szerepéről szóló jelentés 21. indítványt tartalmaz, többek között: a Népszövetség titkársága és a Nemzetközi Munkahivatal mellett létesítsenek ifjúsági szekciót; szervezzenek kampányokat a béke, a nevelés érdekében, a fasiszta támadások áldozatainak javára, a fasiszta országok áruinak bojkottjáért; rendezzenek ifjúsági sportversenyeket; küldessék ki egy delegáció a Népszövetség legközelebbi ülésére.

A békepaktumot minden delegáció vezető embere hatalmas taps között írta alá. A kongresszuson képviselt 54 szervezet közül csak a bolgár és magyar képviselők nem írták ezt alá, azzal okolván meg magatartásukat, hogy várják szervezetük megbízását.

G. M.

Eszperanto-egyesület alakulása Suboticán. A suboticei eszperanto-egyesület újjáalakult és újra elkezdte működését. Összehívta közgyűlését, amelyen mintegy 20 eszperantista vett részt. Az ez alkalommal megválasztott új vezetőség munkaprogramot is dolgozott ki, amelyen többek között szó van egy kiállítás megrendezéséről szeptember végén, amelyen eszperanto irodalmi termékeket és egyéb anyagot mutatnak be. Tervbe veszi a program néhány nyilvános előadást a nemzetközi nyelv történetéről és szerepéről, azután eszperanto tanfolyamot, amely iránt már most is nagy érdeklődés nyilvánul meg a városban. A program szerint lesz egy nagyszabású kultúrest is, amelyen az eszperanto nemzetközi jelentőségét akarják manifesztni. Ha a szépen kidolgozott program megvalósulhat, vajdasági kultúrelőéletünk újabb nyereséget könyvelhet el.

E. Zs.

A suboticei Magyar Olvasókör fiataljai által szervezett palicsi üdülőtelep augusztus 30-án fejezte be sikeres működését. Két és fél hónap alatt 85 fiatal magyar pihent, fürdött, szórakozott gondtalanul igaz baráti körben. A minimális nyaralási díj lehetővé tette a szegényebb magyar rétegekhez tartozók üdülését és így az értelmiségi fiatalság mellett nagy számban nyaraltak kereskedők, iparosok, munkások, földmivesek is. A kifejlődött testvéri szellem a legszebb reményre jogosítja fel a rendezőbizottságot, amely a jövőben még szélesebb alapokon akarja megszervezni a dolgozókra nagyon is ráférő nyári pihenést.

T. L. J.

S Z E M L E

Equatori életkép. Európában igen keveset tudunk Közép- és Dél-Amerika irodalmáról, a negyedik rend irodalmáról pedig éppen semmit.

Georges Pillement, Jorge Icaza könyve (J. Icaza: *La fosse aux indiens*, E. S. I. Paris) elé, melyet franciára fordított, rövid

történetet írt Equator negyedik rend irodalmáról. Ennek az irodalomnak egyik kimagasló alkotása Icaza az „Indiánok sírgödre” című regénye.

Szerző minden komplikáció nélkül megismerteti az olvasóval ennek a dél-amerikai országnak társadalmi összetételét a dolgozó osztály ábrázolásán keresztül.

Kegyetlen könyv ez és egyes részeknél az ember elfanyarodik, s szeretné ha a fehér ember „civilizációja” valami megfogható lenne, csak azért, hogy rátaqoshasson.

A könyvből megtudjuk, hogyan épül az őserdőn keresztül az út, mely petróleumhoz vezet a kizsákmányolókat. A regénynek ez a része mesteri tanulmány az indiánok nyomorúságos életéről. Mással a benszülöttek szokásait, ünnepeit, vallásos szertartásait fedi fel az olvasó előtt minden exotikum keresés nélkül.

A regény másik erőssége a fehér ember kegyetlen fölényének rajzolásában rejlik. A híres „civilizáció” ami abban nyilvánul meg, hogy az indiánokat tömegesen írtja ki az embertelen munka- és életmód. Természetesen ennek a „haladásnak” egyik fő támpontja az alkohol és a pap. Az első, hogy elvadítsa a már úgysis tudatlanságban tartott indiánokat, a második, hogy kárhóztassa őket kizsákmányolóik bűneiért. Amikor pedig egy pillanatra világosság villan át agyukon és le akarják rázni magukról kizsákmányolókat, a hadsereg leveri őket, mert a katonaság is a „civilizáció” szolgálatában áll.

Icaza regénye markáns társadalmi rajz, szokatlan fordulatokkal, kiáltás igazságért, s tele reményvel.

Löffler A.

Lion Feuchtwanger: Vallomás...

(Eugen Prager kiadása 1938.) Gide, az udvarias kispolgár, a százszázalékos intellektuel, a mindent túlszubjektivizáló „nyugati szellem”, kiábrándultan tért vissza onnan, ahonnan Feuchtwanger friss tettekkészséget, fiatalos önbizalmat és optimizmust hozott magával.

Gide, a csodalények országát kereste fel és embereket talált. Dolgos, szorgalmas, derűs, bizakodó és talán — az ő túlzott érzékenységgel mérve — elbizakodott embereket. Udvariasan meghallgatta a naiv áradozásokat, finoman bókolt a nagyszerű eredményekhez, jólnevelten tartózkodott a kritikától, az illetékeseket nem kérdezgette fölöslegesen — és magában ítelt: bornírság, beképzeltség, elbizakodottság.

Feuchtwanger felteszi a kérdést: Miért ez a gyermekies öröm, ez a szinte túlhajtott bizakodás a jövőben itt — és miért az örökös panasz, a bizonytalanság, a kétségbeesés nálunk? Ők az ostoba beképzeltek? Mi a bölcs pesszimisták? A felelet hamar megvan. Csak ki kell menni az utcára. A termelés, a politika, a nevelés, a tervek, a hibák, a bűnök és ítéletek — mind ott fekszik, nyíltan, őszintén, szabadon, egyszerűen. A megbonthatatlan egység és a millió részre tagoltság nagyszerű, élő keveréke ez, ahol a regények életre kelnek és mesebeli távlatok közeli valósággá válnak.

Felelet ez a könyv sok-sok olyan kérdésre, amely nekünk, nyugatiaknak megoldhatatlannak tűnt. Felelet: egyszerű és természetes, mint a moszkvai utca. Talán ezért is csodálatos. Mert a „nyugati szellem” minden „forradalmisága” ellenére oktalan tradicionalizmusában és formakeresésében, a problémákat agyonkomplikáló hajlamában sohasem a magától értetődőt, a természetest fogadja el igazságnak, hanem mindig a dolgok mögötti titkos rugókat keresi és szkeptikus képlegyintéssel halad el a maguktól felkinálkozó megoldások mellett. Az egészséges életkörülmények egészséges embereket termelnek ki, természetes, világos és egészséges életnézettel és ítélőképességgel. Ha egy ilyen egészségesen formált életfolyamat milliók által ágyazott útján megindul, ellenállhatatlanul gördül előre és egypár romlott aknavetése nevetségesen tragikus kudarccal végződik, mi ebben a problematikus?

Lesznek talán, akik a könyv elolvasása után a Trockista perekben még mindig az önkényuralom véres kezét látják, akik az eredményekért őszintén hálás milliók örömeiben a nyugati vezérszellem keleti analógiáját szimatolják, de az olvasók többsége új megismerésekkel gazdagabban teszi le ezt a kis könyvet, mely rövid, riportszerű képeivel hiányt pótol az idevágó kérdésekre tárgyilagosan felelő, csekélyszámú magyarnyelvű művek sorában.

K. T.

A spanyol hadszíntérről jelenti: Ilja Ehrenburg. (Eugen Prager kiadás 1938.) Elkésett magyar kiadásban csak most kaptuk kézhez a kitűnő orosz riporter hadi jelentéseit a spanyol polgárháború első napjaiból. Ma — a két év távlatából szinte hősi éposznak tűnik ez a könyv. A csupasz, védtelen nép elkecsereedett harca a ravasz és bestiális bérnyilkosok ellen. Azóta az önkéntesek már megtanultak harcolni, a milicisták rendes katonákká váltak, a frontok alaposan eltolódtak, a politikai helyzet gyökeresen megváltozott, de megmaradt az a határtalan lelkesedés, amely az első pillanattól kezdve élt a szabadság és egyenlőség szelétől megmámorosodott nép egyszerű fiaiban.

No pasaran! Nem törnek át! És a munkások kék zubbonyukban a barrikádokon állottak éjjel-nappal őr a köztársaság épsége és szabadsága fölött. Aszszonyok és gyerekek hordták az eleséget és a muníciót, amíg a nagy német és olasz bombavetőők szórták a halált és gyújtották fel a kultur-kincseket. Apró képekben hordja össze Ilja Ehrenburg az akkori Spanyolország alapjában felforgatott, harccal, jajszóval, az örületig kergető szenvedésekkel teli életképeit, amelyek azonban művésziesen összerakva mégis bizakodással töltik el az olvasót: végül csak az igazságnak kell győznie! De benne van ezekben a sorokban már a győztes nép szabadsággal teli napjainak ígérete is. Amikor a paraszt átveheti évezredes örökségét, a földet, amikor a városokban újra megindulhat a nyugodt építés és a munka, amikor a most annyi halált követelő szabadság valóság lesz és a spanyol nép újra önállóan saját kezébe veheti élete irányítását.

P. M.

KRÓNIKA

Dr. Guido Schmidt, Ausztria utolsó külügyminisztere, kinek nagy része volt Ausztria Hitler kezére való átjátszásában, megkapta az árulásáért járó jutalmat. Ő lett a Herman Goering acélművek igazgatója évi százezer márka fizetéssel.

Atholl hercegnő, az angol parlament tagja, „Searchlight on Spain” címen szenzációs könyvet írt a spanyolországi eseményekről. A könyv végkép lelepezi Hitler, Mussolini és az angol toryk közti titkos szövetséget a spanyol köztársaság ellen.

Az európai fővárosokban ma egyébről sem beszélnek, mint arról a véres tisztogatásról, amit Hitlerék megindítottak a „megbizhatatlannak” bizonyult diplomáciai karban. Eddig nem kevesebb mint negyvennégy diplomatát hívtak vissza a külföldről és azokat nyomban Berlinbe való megérkezésük után bebörtönözték. Többet közülök, mint Blissmer varsói alkonzult, ki is végeztek. A visszahívások és letartóztatások augusztus első két hetében történtek. Azóta semmit sem hallani a bebörtönzött diplomatákról. Megbízható forrásból eredő hírek szerint Goebbels náci propaganda miniszter titkos kémmissziókat küldött az európai fővárosokba. Ezeknek a kémeknek az volt a feladatuk, hogy a német követségeken és konzulátusokon kifürkésszék a nációkra nézve megbizhatatlan elemeket. Egy ilyen kém-misszió tíz napot töltött Varsóban, mielőtt Blissmer alkonzult visszarendelték Berlinbe, ahol titkos tárgyalás után agyonlőtték. Dergamm varsói német főkonzult és a varsói német nagykövetségnek Stein nevű alkalmazottját szintén visszahívták. — Mindketten Berlinben való megérkezésük után nyomtalanul eltűntek. A kémmisszió kiszáglásztta a német diplomaták magánéletét, kivizsgálta, kik a

gyanusított diplomaták barátai, melynek az összeköttetései és a vizsgálat eredményéről aztán jelentést tett közvetlenül Goebbelsnek. Ezután következtek a visszahívások, a pályaudvaron már bilincsekkel várták a detektívek a megérkező diplomatákat. A kivégzett Blissmer holttestét egy lepecsélt koporsóban özvegyének adták át azzal a szigorú meghagyással, hogy a koporsót nem szabad kinyitnia és a holttestet azonnal el kell temetni.

Az északamerikai magyarok demokratikus szövetségének végrehajtó bizottsága kábeltáviratot intézet augusztus 8-án Magyarország kormányzójához Horthy Miklóshoz, amelyben berlini útjával kapcsolatban, Magyarország határainak s függetlenségének Kossuth Lajos szellemében való megvédésére szólítja fel. A távirat teljes szövege a következő: Őfölméltóságú Horthy Miklós Magyarország kormányzójának, Budapest (Hungary). A szövetségünkhöz eddig lecsatlakozott százötvenezer amerikai magyar nevében kérjük Excellenciát, hogy minden rendelkezésére álló eszközzel védje meg Magyarország függetlenségét, nemzeti egységét és határait a fasiszta támadásokkal szemben. Az augusztus 22-ére tervbe vett berlini látogatása alkalmából, legyen Önnel a magyar nép szabadságszerető tradíciója, amelyet 1848-ban Kossuth Lajos is képviselt. Egy tapodtat sem Magyarország területéből az idegen elnyomóknak. Az északamerikai magyarok demokratikus szövetségének nevében:

Rev. Kovács Imre, központi elnök,
Kiss József, központi titkár.

Mig Heinrich Heine könyvei Németországban a könyvmáglyán semmisültek meg, Szovjetországban millió- és millió Heine-könyvet adnak el néhány nap alatt.

Németországban betiltották Beethoven: Fidelio című operájának előadását.

Pasteur- és Zola-filmek után Paul Muni Beethoven életéről szóló filmre készül. A kísérőzenét a Wagner-Bross filmtársulatnál Arturo Toscanini, az ismert olasz dirigens vezeti.

Sushuan elfoglalásakor a kínai csapatok 11 japán tiszt holttestére akadtak. Levelet találtak egyiküknél, melyben kijelentik, hogy azért válnak meg az élettől, mert meg vannak győződve a japán hadtest megsemmisüléséről.

A **nemzetközi** nagyságoknak azon csoportja, amelyeknek élén Romain Rolland és H. G. Wells áll, előterjesztette az orvosi Nobel-díjra az érdemes tudóst, Dr. Freud Zsigmondot. Ezen csoport már azért is folytatja ezt a propagandát, mert a jobb sorsra érdemes törődött tudós öreg napjaira kénytelen volt hazáját elhagyni.

Augusztus 6-án halt meg Moszkvában a moszkvai Hudozsesztveni Teatar megalapítója és igazgatója hosszú évekig Szergijevics-Sztaniszlavszki Konstantin, és pedig közvetlenül a Hudozsesztveni-Színház alapításának 46-ik évfordulója előtt. Sztaniszlavszki jelentősége abban áll, hogy ő győzte le és likvidálta a klasszikus színház elfajzott alakjait. A Hudozsesztveni-Színház előadásán a közönség gyakran nem tudta megállapítani, hol kezdődik az élet és hol az előadás határa. Színháza sokszor komoly válságba került. De mégis sikerült Sztaniszlavszkinak olyan színészeket adni, mint például: Kacsalov, Germanova, Knipper-Csehova, Pavlov stb. 1917 óta a Hudozsesztveniek maradtak a szabadelvű orosz értelmiség legmarkánsabb emlékei, kik közül a legkiemelkedőbb A. P. Csehov.

Az **angol lapok** megemlékeznek Marinettinek, a futurizmus „úttörőjének” és az olasz fasizmus egyik legtemperamentumosabb és legszolgáibb poétájának legújabb verskötetéről és ironikusan idézik egyik költeményét,

amely a könyv vezető helyén jelent meg és a címe: „A háboru tele van szépséggel”. A rimtelen Marinetti-vers nyers fordítása így hangzik: „A háboru tele van szépséggel, mert a gépembert termeli ki, ama tökéletes mehanikai csodát, akit a páncélkocsihoz láncol a végzete: ami biztosítja az ember uralmát a gép felett. A háboru tele van szépséggel, mert új művészetet teremt a lassan elönyomuló hatalmas tankhoz és lobogó tüzzel égő falvakból felszálló füst kanyargásához hasonlóan. A háboru tele van szépséggel, mert ujjászületik általa a férfitest és kikristályosodik benne a női test minden bája és ragyogása...” Marinettit még nem csukták a bolondok házába...

A **Daily Telegraph** jelentése szerint Londonban kiállították a németországi képzőművészek azon műveit, amelyeket a III Birodalom az „elfajzott művészetek” csoportjába osztott be. A kiállításnak átütő sikere van és eddig több mint 12.000 ember tekintette meg, úgyhogy másodszor is meg kell hosszabítani a kiállítás tartamát. A kiállítást nem csak a londoniak tekintették meg, hanem számos amerikai és francia. A londoni németek nagyon agresszíven viselkedtek a kiállítással szemben és azt Németország elleni támadásnak minősítették. Egy renitenskedő náci a rendőröknek kellett eltávolítani. Eddig 30 festményt adtak el.

A **rádium** feltalálásának 40-ik évfordulója alkalmából és a Nemzetközi rák-bizottság működésével kapcsolatban a francia postaminisztérium külön bélyegsorozatot ad ki Pierre és Marie Curie képeivel.

**Olvassátok-terjesszétek
lapotokat a „HID“-at**

Idegen szavak magyarázata:

- Analógia** — hasonlatosság
agresszív — támadó
absztencionizmus — közéleti tevékenységtől való visszavonulás
- Bestiális** — vadállati
bornirt — korlátolt, rövideszű
- Centennárium** — százéves évforduló
- Drang nach Osten** — keleti kérdés
delegáció — küldöttség
- Expanzió** — kiterjedés
európéer — európai látókörű, európai műveltségű
equator — délkör
- Falánksz** — zárt csatasor, zárt sereg
- Gestapo** — német titkos államrendőrség
- Hradzsín** — régi cseh építészeti remek
hegemónia — politikai fölény, túlsúly
- Írónia** — gúny, gúnyolódás
- Kaleidoszkóp** — színes tükörkép
kliringszaldó — elszámolás, egyenleg
kartell — szövetkezés
- Labirintus** — útvesztő
- Modusz videndi** — kivezető út, mód
monarhia — egyeduralom
mandátum — terület, felügyelet alá helyezett terület
- markáns** — jellegzetes, szembeötló, élezett
Nobel-díj — Nobel svéd vegyész alapítványa
- Ovra** — olasz titkos rendőrség
- Pozsonyi diéta** — magyar országgyűlés Pozsonyban
penna — íróeszköz, lúdtoll
pacifikálás — béke-állapotba helyezés
par excellence (pár ekszellánsz) — kiválóan, különös fokban
pszihózis — örület
permanens — állandó
- Rentabilitás** — jövedelmezőség
renitens — ellenszegülő
riporter — tudósító hírlapoknál
- Stadion** — nagy versenypálya
szekció — osztály
szeptikus — kétkedő
stratégia — a hadvezetés tudománya, hadászat
sovinizta — más nemzetét gyűlölő
Südostraum — délkeleti tér a német terjeszkedési tervben
Sorbonne (Szorbonn) — párisi egyetem
szilosz — takarmánytartó torony
- Territoriális** — területi
Tory (tari) — angol maradi párt
- Utópikus** — elérhetetlen álmok országába való

ABC-rendben közöljük az idegen szavak magyarázatát, hogy olvasóink könnyűszerrel megtalálhassák a kérdéses szó értelmét. — Azon szó magyarázatát, amelyet nem lelnek meg e számunkban, keressék t. olvasóink a HÍD előbbi számainak fedőlapján.

**Befizető lapunk üres túloldalán kérjük feltüntetni
a küldött összeg rendeltetését**

**A HID a kisebbségi új magyarság folyóirata.
Ki népével érez, támogatja a HID-at!**

**Az elmaradt előfizetési díjak a lapot és előfizetőinket egyformán
terhelik. Ezért lejártakor azonnal újítsa meg előfizetését!**

**Szerkesztőségünk és kiadóhivatalunk új címe:
Subotica, VII, Kragujevačka ul. 4**

**A HID 58.297 sz. postatakarékpénztári csekkszámlájára
küldje előfizetését a mellékelt befizetési lapon!**

**A pontatlan elszámolás a lap anyagi erejét teszi tönkre!
Kérjük terjesztőinket, hogy egyik számtól a
másikig mindig rendezzék elszámolásaikat!**

**Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza.
Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe.
Lapunkban megjelent minden egyes cikkért írója felelős. — Levelek
és kéziratok Adm. i Red. HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.**

„HID“ literarni časopis, izlazi deset puta godišnje.

Odgovorni urednik i izdavač: MAYER OTTMÁR, SUBOTICA, VII, Kragujevačka 4